

0221/De/75.

068/ö/75.

Lorant

ORSZÁGOS TERVHIVATAL

00267/VI/1975

Csoportszám: 117
SZIGORUAN TITKOS!
Készült: 200 példányban

17 sz. példány
42 lap.

082/úés/88.VI.16.

065/ö/88.VII.20.

52/1

80

VISSZAMNÖSÍTVE
Ny. 22 3510/1/VI/80.
S. J. Mész.

TÁJÉKOZTATÓ

A NÉPGAZDASÁG 1976-80 ÉVEKRE TERVEZETT FEJLŐDÉSÉRŐL
(AZ V. ÖTÉVES TERV SZÁMITÁSI ANYAGA)

I. Ismertetés

(Tervezet)

Budapest, 1975. szeptember hó

5

Tartalomjegyzék

	Oldal
A.	
A népgazdaság 1971-75. évi fejlődése, a IV. ötéves terv várható teljesítése	3
B.	
Az V. ötéves terv gazdaságpolitikai céljai és gazdasági feladatai	13
I. Általános gazdaságpolitikai célok	13
II. A termelő ágazatok fejlődése	20
III. A lakosság életszínvonala és életkörülményei	39
IV. A beruházások alakulása	45
V. A nemzetközi gazdasági együttműködés és külkereskedelem	47
VI. Területfejlesztés és környezetvédelem	51

A.

A népgazdaság 1971-75. évi fejlődése, a IV. ötéves terv várható teljesítése

A népgazdaság fejlesztésének IV. ötéves terve a legfontosabb gazdaságpolitikai célokként a társadalmi termelés hatékonyságának erőteljes növelését, a kiegyensúlyozott és egyenletes gazdasági fejlődést, a termelés korszerűsítését és összetételének javítását, a nemzeti vagyon gyarapítását, a lakosság életszínvonalának folyamatos növelését, a kölcsönösen előnyös nemzetközi gazdasági kapcsolatok dinamikus bővítését, ezen belül is elsősorban a KGST országokkal való együttműködés elmélyítését, az ország védelmi képességének erősítését jelölte meg.

A IV. ötéves terv időszakában az alapvető gazdaságpolitikai célok, a fejlődés fő iránya és fő arányai a megelőző ötéves tervekénél nagyobb tervszerűséggel valósulnak meg. A magunk elé tűzött célok döntő többségét teljesítjük. Javult a társadalmi termelés hatékonysága, ezen belül a munka termelékenységének a növekedése meg is haladta az előirányzottat. A tervezett némileg meghaladóan gyarapodott a nemzeti vagyon, bővültek a modern, korszerű termelő berendezések, számos nagy jelentőségű objektumot hoztunk létre. Érzékelhetően nőtt népünk életszínvonala, javultak életkörülményei. Jelentős előrelépés történt az infrastrukturális bázis bővítésében. A tervezettnél gyorsabban növekedtek külkereskedelmi kapcsolataink és megfelelő részt vállaltunk a szocialista államok gazdasági integrációjának kiépítésében.

Gazdaságunk dinamikusan fejlődött, bár a fejlődés nem volt minden téren egyenletes és ingadozásoktól mentes. Mindez megnyilvánul a fejlődés szakaszos jellegében is. A tervidőszak végén - döntően az 1974-75. évi világpiaci árak számunkra kedvezőtlen alakulása következtében - a gazdasági egyensúly jelentősen romlott.

A gazdasági fejlődés jelzett alakulása mellett a IV. ötéves terv időszakában a társadalmi termelés a tervben előirányzott évi 5-5, 5%-kal szemben átlagosan több mint 6%-kal nőtt. A nemzeti jövedelem évi átlagos növekedése ehhez hasonló mértékű, évi 6, 2% volt, nagyobb a tervezett 5, 5%-nál. A nemzeti jövedelem volumene azonban az ötéves terv bázisául szolgáló 1970. évi várható számítások és az 1970. évi tényszámok közötti eltérés miatt - összehasonlító áron - színvonalában a tervezettel megegyezik és a nemzeti jövedelem tervezettnél valamivel gyorsabb növekedését csak a termelés számítottnál jóval nagyobb emelkedése és az anyagfelhasználás fokozása mellett lehetett elérni.

A társadalmi termelés hatékonysága, azaz az élő- és holtmunka együttes hozama - az egy foglalkoztatottra jutó nemzeti jövedelem 35-36%-os emelkedése és az egységnyi eszközre jutó nemzeti jövedelem 1%-os csökkenése mellett - a tervidőszakban a tervezettnél nagyobb mértékben 20-21%-kal emelkedett, azaz a nemzeti jövedelem növekedésének 60%-a hatékonyságjavulás révén jött létre.

A nemzeti jövedelem öt év alatt elért kb. 35%-os növekedése mellett a belföldi felhasználás változatlan árakon számolva kb. 30%-kal (évi átlagban tehát 5, 5%-kal) nőtt, színvonala kisebb mértékben alatta maradt a nemzeti jövedelemnek. A nemzeti jövedelem termelésének és felhasználásának a növekedése a tervidőszak egyes éveiben jelentősen eltért egymástól. A belföldi felhasználás 1971-ben és 1974-ben gyorsabban, 1972-73-ban és 1975-ben lassabban

nőtt, mint a nemzeti jövedelem. Mindezek következtében gazdaságunk egyensúlyi helyzetében időszakonként jelentős változások mentek végbe.

1970-ben a tervidőszak bázisául szolgáló évben - az év második felétől a fejlődés számos területen kedvezőtlenebbül alakult a feltételezettnél. A nemzeti jövedelem a vártnál alacsonyabb lett, míg az elosztásban a terv céljaival ellentétes tendenciák jelentkeztek, amelyek 1971-ben tovább erősödtek. A tervezettnél jóval nagyobb lett a felhalmozás, de a fogyasztás is és jelentőssé vált a külkereskedelmi, valamint a költségvetési hiány.

E kedvezőtlen tendenciák felszámolása érdekében az 1972. évi tervhez kapcsolódóan intézkedések történtek. Ennek nyomán a nemzeti jövedelem elosztásának fő arányai 1972-ben már megfeleltek az ötéves terv előirányzatainak. 1973-ban az egyensúlyi helyzet tovább javult. Ebben az évben azonban a beruházás és a fogyasztás növekedése a szükségesnél jobban lefékeződött. A külkereskedelmi egyenleg jelentősen javult, sőt 1973-ban rubel viszonylatban már indokolatlanul nagy aktívum jött létre; a dollár viszonylatú külkereskedelem is aktívummal zárult. A nemzeti jövedelem termelése közel 5%-kal haladta meg a belföldi felhasználást.

A tervidőszak utolsó két évében gazdaságunk egyensúlyi helyzete - döntően a tőkés világpiaci árak okozta rendkívül nagyfokú cserearány romlás következtében - ismét romlott. A cserearány romlásból keletkezett veszteség a nemzeti jövedelem növekményének nagy részét elvonta. (1974-ben a teljes nemzeti jövedelem közel 6%-át, 1975-ben pedig több mint 8%-át tette ki a cserearány romlásból származó árveszteség.) Ugyanakkor a világgazdasági helyzet változásához gazdaságunk nem tudott elég rugalmasan alkalmazkodni és az emiatt keletkezett belső termelési és elosztási problémák tovább fokozták a külső tényezők negatív hatását. Így a belföldi felhasználás a létrehozott, tényleges áron számított nemzeti jövedelemnél gyorsabban emelkedett, és mind a tőkés külkereskedelemben, mind az állami költségvetésben igen nagy hiány jött létre.

A világpiaci árak változásai miatt bekövetkező rendkívül nagyarányú (1974-75-ben összesen mintegy 56-57 milliárd Ft-ot kitevő) cserearány romlás, illetve árveszteség következtében folyó árakon a belföldi felhasználás növekedése jóval felülmúlta a nemzeti jövedelem növekedését és öt év alatt összesen 54-55 milliárd Ft-os importtöbblet alakult ki.

A belföldi felhasználáson belül az összes anyagi fogyasztás és a lakossági fogyasztás egyaránt - változatlan árakon számolva - öt év alatt összesen a tervezett 29-30%-kal szemben 27-28%-kal emelkedett. A fogyasztás 1975. évi abszolút színvonala - mivel az 1970. évi szint a számítottnál nagyobb volt - a tervezettet némileg meg is haladja.

A nettó felhalmozás összességében 1971-75 között az előirányzottak megfelelően, 30-31%-kal nőtt, döntően a készletek számítottnál gyorsabb növekedése miatt. Színvonalában - a fogyasztáshoz hasonlóan - meghaladja a tervezettet. Az állóeszközök nettó felhalmozásának várható növekedési üteme a tervezett 6 % helyett mintegy 4, 6%-ot ért el, elsősorban a számítottnál nagyobb 1970. évi bázis és az amortizáció tervezettnél lényegesen nagyobb volumene következtében. Az állóeszköz felhalmozás szintje azonban öt év egészében nagyobb a tervezettnél.

A fogyasztás és a felhalmozás aránya a belföldi felhasználás jelzett alakulása mellett kisebb mértékben a felhalmozás javára tolódott el, de öt év egészében a tervtörvény által meghatározott keretek között volt.

A termelő ágazatok fejlődése

Az ipari termelés a IV. ötéves tervben előirányzott 32-34%-kal szemben várhatóan 38-39%-os növekedést ér el. Az előirányzott fejlődési ütemet a bányászat, a villamos energiaipar és az építőanyag-ipar kivételével valamennyi ágazat fejlődése lényegesen felülmúlja. Különösen gyorsan nő a vegyipar és a gépipar termelése.

Az iparban foglalkoztatottak száma a tervezettnél jóval kisebb mértékben emelkedik. Az ipari termelés számítottánál is gyorsabb növekedésének több mint 90%-a az egy főre jutó termelési érték növekedéséből származik, a tervben előirányzott 75-80%-os részarány helyett. Az egységnyi eszköz értékre jutó termelés viszont kismértékben csökken, amihez az eszközigényesség növekedése mellett hozzájárult, hogy - a nem kielégítő termelés-szervezés, valamint a piaci igények és a termelési lehetőségek nem megfelelő összhangja miatt - az állóeszköz extenzív kihasználtsága nem javul. Így az élő- és holtmunka együttes hozama az iparban 23-24%-kal nőtt, azaz a termelésnövekedés 50%-a a hatékonyság javulása révén jött létre.

Előreléptünk - ha nem is a kívánatos és lehetséges mértékben - az ipar szerkezetének és gyártmányösszetételének átalakításában. Az ipari struktúra átalakításában fontos szerepet betöltő központi fejlesztési programok megvalósítása nagyobb részt az előirányzottak megfelelő. E programok végrehajtása eredményeként az energiatermelésben és felhasználásban megnőtt a földgáz aránya, emelkedett a rendelkezésre álló alumínium mennyisége, fejlődött a korszerű petrokémiai termékek felhasználása, számottevően nőtt a számítástechnikai eszközök előállítása és alkalmazása. Jelentős eredményekkel jártak a saját források és az állami hitelek együttes igénybevételel végrehajtott rekonstrukciós programok is.

A korszerű, progresszív iparágak termelésének fejlődése az átlagosnál nagyobb. Különösen gyors ütemű néhány gépipari (pl. műszeripar, híradástechnikai ipar, közúti járműgyártás stb.) és vegyipari (műtrágyagyártás, műanyagipar stb.) ágazat termelésének növekedése. Emelkedett - bár a kívánatosnál jóval kisebb mértékben - a korszerű, gazdaságos termékek termelése és kezdeti eredményeket értünk el a nem hatékony termelés visszaszorításában is. Mindezek következtében javult a belföldi kereslet kielégítése és az ipari termékek versenyképessége, de az előrehaladás még e téren sem kielégítő.

Korszerűsödött az energiatermelés és felhasználás szerkezete is. A szénhidrogénekre való áttérés üteme azonban a tervezettnél nagyobb mértékű volt. Az energiaforrások felhasználásán belül a szénhidrogének aránya az 1970. évi 41%-ról a tervezett 53-55%-helyett kb. 57%-ra nőtt.

Az alapanyag-termelés és a feldolgozóipar, az alkatrész, illetve félkész termék gyártás és a késztermék előállítása közötti vertikális összhang kialakításában javulás történt. Ennek ellenére nem sikerült maradéktalanul megoldani pl. az acéltermelés és a hengereltáru termelés, a gépipari alkatrész, részegység és előgyártmány termelés, a fonal- és szövettermelés, a hústermelés és húsfeldolgozás vertikális problémáit, sőt egyes területeken a feszültségek nőttek.

Az ipari termékek értékesítése a termelésnél dinamikusabban nőtt. Az értékesítésen belül a leggyorsabban, a tervezettnél jóval nagyobb ütemben az export célú, különösen a rubel viszonylatú értékesítés emelkedett, de 1973-ig dinamikus volt a dollár viszonylatú kivitel növekedése is. A növekvő termelés és az export mellett az ipari anyagok, féltermékek és késztermékek importja, főleg a dollár viszonylatú import növekedése is jóval meghaladja a tervezett mértéket. Emellett problémát jelent az is, hogy 1974-75-ben az ipari termékek tőkés piacokon történő értékesítése alig emelkedett, a külpiazi körülményekhez iparunk nem elég rugalmasan alkalmazkodott.

A IV. ötéves terv időszakában az építési-szerelési tevékenység évi átlagos növekedési üteme a tervben előirányzott 7-8%-os növekedéssel szemben nem éri el az 5%-ot sem és a termelés volumene is alatta marad a számítottaknak. Az építőipari termelésen belül az átlagosnál gyorsabb ütemben, évi átlagban kb. 7%-kal nőtt az állami építőipar termelése, de a teljesítés itt sem érte el a tervezett ütemet és szintet.

A termelési növekedése elmarad a számítottól. Az építőipari ágazatban az egy főre jutó termelési érték az előirányzott 4, 5-5 % helyett csak 4-4, 5%-kal nőtt évi átlagban. A házgyári és különösen a korszerű közműépítési technológiák alkalmazásának mértéke nem éri el az előirányzott szintet, ugyanakkor néhány területen - pl. az öntött építési módok alkalmazásában - az előrehaladás üteme meghaladja a tervezettet.

Az építőipar a tervben meghatározott feladatait - különösen a nagyberuházások vonatkozásában - nem tudta maradéktalanul megvalósítani. Ebben közrejátszott a tervezők, a beruházók és a kivitelezők munkájának nem megfelelő szervezetsége, összehangolása is.

A mezőgazdaság a tervben előirányzott fő célokat összességében túlteljesíti. A mezőgazdasági termékek bruttó termelési értéke az előirányzott 2, 8-3, 0%-os évi növekedési ütemmel szemben 3, 3-3, 5%-os növekedést ér el.

A tervezettel lényegében azonosan növekvő műtrágyaellátás, az előirányzottat meghaladó növényvédőszerellátás és gépberuházás, az intenzív fajták, valamint az iparszerű termelési módszerek elterjedése és a szakmai ismeretek bővülése a növekedési ütem gyorsulását eredményezte a mezőgazdaságban. A tervidőszakban alkalmazott gazdaságpolitika helyesnek bizonyult s össze tudta hangolni a termelők érdekeltségi rendszerét a terv fő termeléspolitikai célkitűzéseivel. A nagyüzemi termelés elsődlegessége és gyorsabb üteme mellett nőtt a háztáji és kisegítő gazdaságok termelése is.

A növénytermelés a tervezett 2, 6-2, 8%-kal szemben mintegy 3, 0-3, 2%-os növekedési ütemet ér el. A termelési rendszerek széles körű elterjedése következtében a korábbinál és a tervezettnél magasabb színvonalon stabilizálódott a gabonatermesztés, ami a tervezettnél magasabb exportra nyújtott fedezetet. Az ipari növények és a kertészeti ágazatok termelésében a tervidőszak első éveiben jelentkező visszaesés megváltoztatása érdekében központi intézkedések születtek. Ennek hatására azzal számolhatunk, hogy az ipari növényeknél a tervidőszak végére a terv előirányzatai teljesülnek, illetve túlteljesülnek (cukorrépa, ipari növények), a kertészeti ágazatokban pedig az elmaradás mérséklődik.

Az állattenyésztés termelése az előirányzott 3, 0-3, 2 % - éves átlagos növekedéssel szemben mintegy 4%-kal nő. Különösen gyors ütemű a fejlődés a sertésenyésztésben (6-7 %). Már 1972-ben elértük a tervidőszak végére előirányzott vágósertés termelést és a tervidőszak végén a termelés mintegy 17%-kal haladja meg a tervezett szintet. A szarvasmarha

tenyésztésfejlődése a tett intézkedések ellenére nem kielégítő. Bár a tehénállomány 1975 év végén várhatóan a tervezett szinten alakul, a tejelő tehénállomány csökkenése, az átlagos tejhozam tervezettnél kisebb mértékű növekedése a tejtermelésben több mint 10%-os lemaradást eredményez. A vágómarha-termelés mintegy 10%-kal lesz nagyobb a tervezettnél.

Az erdőgazdálkodás alapvető céljai a tervezettnél megfelelően valósulnak meg. A tervidőszakban tovább javult az erdőgazdasági munkák gépesítettsége, de a nehéz fizikai munkák gépesítésében még így is jelentős a lemaradás. Az erdőtelepítésnél a teljesítés elmarad az előirányzattól.

A vízgazdálkodásban a településfejlesztéssel és a lakásépítéshez kapcsolódó életszínvonal-politikai célokkal összhangban, jelentősen fejlődött a közműves vízellátás és javult a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítettsége, ugyanakkor a tervben kitűzöttnél kevesebb szennyvíztisztító-telep létesült. Meggyorsult a nagy térségek vízgazdálkodását szolgáló nagy létesítmények és rendszerek építése. Üzembeállított a Tisza-völgyi vízgazdálkodás alaplétesítményeként a Kiskörei Vízlépcső. A regionális vízellátó rendszerek közül különösen a Balaton térségében volt jelentős a fejlődés. Az öntözés mérsékelten, elsősorban a korszerűsödés irányában fejlődött. Az árvízvédelem az előző tervidőszaknál gyorsabban fejlődött. A védelmi művek mellett jelentősen nőtt az árvízvédelem műszaki színvonala és szervezete. Az egyéb vízrendezési ágazatok terén a fejlődés a tervezettnél viszonylag alacsonyabb volt, mivel az anyagi erőforrásokat elsősorban az árvízmentesítés fejlesztésére kellett koncentrálni.

A közlekedés és hírközlés fejlesztésén belül a IV. ötéves tervidőszakban kiemelt szerepet kapott a fővárosi tömegközlekedés, a tömegkommunikáció fejlesztése, a vasúti közlekedés rekonstrukciója, a közúti közlekedés és kapcsolódó területeinek komplex fejlesztése, valamint a távközlés korszerűsítése és a telefonellátottság mértékének növelése. A célok általában a tervezett, vagy az ahhoz közel álló szinten valósultak meg. A szállítási feladatok azonban a tervezett jóval meghaladó ütemben növekedtek, így gyakran feszültségekkel terhes szállítási helyzet alakult ki.

A nagy volumenű fejlesztések eredményeként tovább korszerűsödött a közlekedés színvonala és struktúrája. Mind a vasúti, mind a személyszállításban megnövekedett a közúti közlekedés jelentősége. A vasúti közlekedés rekonstrukciója révén jelentősen nőtt a vasút teher-, tartály- és személykocsi állománya. A korszerű villamos és diesel vontatás részaránya közel 90%-ot ér el, új vonalak villamosítására került sor. A közúti közlekedés fejlesztését - a tehergépkocsi és autóbusz-állomány bővülése és korszerűsödése mellett - jelentősen elősegítette a közúthálózat színvonalának javítása, többek között az M 7-es autópálya megépítése. A városi tömegközlekedés helyzete elsősorban a fővárosban javult, amihez jelentősen hozzájárult a kelet-nyugati metróvonal teljes üzembe helyezése is. A személygépkocsi állomány többszörösre emelkedett.

A hírközlésen belül jelentősen javultak és bővültek a rádió és TV vételi lehetőségei. A telefonellátás fejlesztése azonban mérsékeltebb a tervben előirányzottnál és a telefonra várakozók száma tovább növekedett.

A belkereskedelem forgalma a tervidőszak során a tervezettnél megfelelően emelkedett. Jelentősen növekedett a belkereskedelemben foglalkoztatottak száma is. Az ágazatban megvalósított beruházások - az időközben hozott határozatokkal összhangban - lényegesen meghaladták az előirányzottat. A fogyasztási cikk kereskedelem fejlesztési előirányzatai

(hálózatbővülés, raktárkapacitás-növekedés) teljesültek, illetve túlteljesültek, és jelentősen javult az üzlethálózat összetétele is. Ennek ellenére - nagyrészt munkaerő gondok miatt - a hálózat fejlesztése nem tudott lépést tartani a fogyasztói igények növekedésével, elsősorban a főváros, élelmiszer kiskereskedelemben.

A lakosság életszínvonala, életkörülményei

A foglalkoztatottság ágazati szerkezetének további korszerűsítése, a munkatermelékenységnek és a hatékonyságnak a korábbi éveknél dinamikusabb emelése, valamint a társadalmilag hasznos munkaerő-mobilitás fokozása képezték a IV. ötéves terv foglalkoztatáspolitikájának legfontosabb céljait.

A terv az aktív keresők számának 190-200 ezer fős növekedését irányozta elő. Az eredeti elképzelésekkel ellentétben azonban a gyermekgondolási segélyt igénybevevők száma jelentős mértékben megnövekedett, miközben a nyugdíj korhatáron felüli aktív keresők száma nem éri el a tervezettet, ezért a tervidőszakban csak mintegy 100 ezer fős összlétszám növekedés következett be. A foglalkoztatottság ágazati szerkezetének változására vonatkozó elképzelések a tervidőszak végére megvalósulnak. A mezőgazdasági keresők száma a tervezett mértékben csökken, az ipari létszám gyakorlatilag stagnál, míg a nem termelő ágazatok létszáma viszonylag jelentősebben és a tervezettnél valamivel gyorsabban növekszik. Egyes területeken azonban a munkaerő-gazdálkodási feszültségek így is felerősödtek.

A IV. ötéves terv az egy főre jutó reáljövedelem 25-27%-os, a reálbér 16-18%-os növekedését írta elő. A tervidőszak első felében mind a reáljövedelemre, mind a reálbérrre vonatkozó időarányos előirányzatok a tervezett növekedés alatt maradtak, de később valamelyest meghaladták a tervezettet. Ennek eredményeként - mind a nomináljövedelmek, mind a fogyasztói árszínvonal tervezettnél lényegesen gyorsabb emelkedése mellett - a reáljövedelem kb. 26%-kal, a reálbér pedig kb. 17%-kal a tervezett mértékben nő, sőt - a feltételezettnél magasabb 1970 évi tényleges bázisszint következtében - 1975-ben színvonalában meg is haladja az előirányzott mértéket.

A munkások és alkalmazottak egy keresőre jutó reálbére a tervezettnek megfelelően alakult. Ennek elérése érdekében a tervidőszak folyamán számos, részben a tervben szereplő és nem szereplő bérpolitikai intézkedésre került sor, amelyek közül - politikai céljainkkal összhangban - a legjelentősebb az állami ipar és építőipar munkásainak és termelésirányítóinak 1973. évi béremelése. Ennek következtében az érintettek reálbér-növekedése gyorsabb volt az átlagosnál.

A tervezettnél lényegesen gyorsabban emelkedtek a pénzbeni társadalmi juttatások. Egyrészt azért, mert több olyan intézkedésre került sor, amelyet a terv nem tartalmazott (például: továbbdolgozásra ösztönző nyugdíjpótlék, tsz öregségi és munkaképtelenségi járadék emelése, tsz özvegyi járadék emelése, az anyasági- és a gyermekgondozási segély emelése, gyermekápolási táppénzre való jogosultság kiterjesztése, a nyugellátások évi rendszeres emelésének minimalizálása stb.); másrészt azért, mert a tervben szereplő intézkedések a tervezettnél nagyobb mértékben valósultak meg. Növelték a pénzbeni társadalmi juttatásokat az áremelések kompenzálására adott összegek is.

A lakosság fogyasztásának volumene 27-28%-kal növekszik. A legerőteljesebben a vegyesiparcikkek fogyasztása nő (több mint másfélszeresre). Az élelmiszerfogyasztás a tervezettnél megfelelően, a ruházati cikkek fogyasztása annál lassúbb ütemben emelkedik.

Az időszak utolsó évében a lakosság egy főre jutó fogyasztása a tervezettnél magasabb húsból (70, 5 kg) és tojásból, viszont tejből, gyümölcsből és zöldségből a jelentős fejlődés ellenére sem érjük el a tervezett szintet. Ugyanakkor a tartós fogyasztási cikkek fogyasztása az előirányozottnál gyorsabban nőtt. Ennek eredményeként 1975-ben pl. már 224 db mosógép, 216 db hűtőszekrény és 51 db személygépkocsi jutott 1000 lakosra.

A tervidőszak alatt a tervezett 400 ezer lakásnál mintegy 20-30 ezerrel több épül. Így a tervidőszak végén - figyelembe véve a kb. 110 ezer lakásmegszűnést is - 100 lakásra jutó családok száma az 1970. évi 120-ról 111-112-re; a 100 lakásra jutó személyek száma pedig 330-ról 310-re csökken.

Az összes lakásépítésen belül a tervezett 185 ezer állami lakásnál kb. 35 ezerrel kevesebb épül, elsősorban a lakásépítési költségeknek a számítottnál gyorsabb növekedése miatt. (Az állami lakásépítésre fordított beruházási eszközök a tervezettet meghaladják és a lakásberuházás részaránya a szocialista szektor beruházásaiból az előző tervidőszak 8, 6%-os részarányával szemben 12, 6%-ra nő.) Ugyanakkor a tervezettnél 50-60 ezerrel több, összesen mintegy 270 ezer magánlakás - ezen belül 85 ezer társasházban - felépítésére kerül sor.

A közművek fejlesztése eredményeként az ország közműves vízzel ellátott lakosságának aránya 1970-1975 között 55%-ról 65%-ra, a vízellátásba bekapcsolt lakásállomány aránya pedig 34%-ról 43%-ra növekszik. A csatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya 25%-ról 30%-ra nő. A szennyvíztisztító telepek építésénél azonban nagy a lemaradás, a tervezett fejlesztésnek alig fele valósul meg.

Az egészségügyi és szociális ellátás alapvető fejlesztési céljai a kórházi hálózat kapacitásának bővítése és a kórházi betegellátás színvonalának emelése, továbbá a bölcsődei és szociális otthoni ellátás jelentősebb fejlesztése volt. A tervezett gyógyintézeti ágyszám-fejlesztés várhatóan megvalósul, a bölcsődei férőhelybővítés pedig kb. 30-35%-kal több lesz a tervezettnél. A bölcsődei ellátottság azonban - a születések számának 1974. és 1975. évi emelkedése miatt - alig javul. A növekvő igények következtében az egészségügyi ellátottságban is feszültségek mutatkoznak.

A kulturális-ellátás fejlesztésének különösen fontos feladatát az óvodai és gyermekvédelmi hálózat fejlesztése, az általános, közép- és szakmunkásképző iskolai képzés korszerűsítésére, a közművelődés intézményi feltételeinek javítása, a színházak, a rádió és a televízió stúdiók rekonstrukciója képezte. A fejlesztések eredményeként az óvodai férőhelyek száma a tervezett kb. 35 ezerrel szemben több, mint 90 ezerrel növekszik, s az óvodában elhelyezettek száma így a számított 56 % helyett eléri a 78%-ot. Az általános iskolai osztálytermek, és főleg a diákotthoni férőhelyek fejlesztése kissé elmarad a tervezettől, de a szakrendszerű oktatás aránya növekszik. A tervezettnél valamivel jobban javulnak a szakmunkásképzés feltételei. Az oktatáson kívüli kulturális területek és a sportfejlesztés előirányzatai nagyjából a tervezettnél megfelelően valósulnak meg.

A beruházások alakulása

A IV. ötéves terv időszaka alatt a szocialista szektor beruházásai folyó áron a tervben előirányzott 500 milliárd Ft helyett kb. 570 milliárd Ft-ot érnek el. A fejlesztési célok megvalósítására folyó árakon 13-14%-kal, összehasonlító árszinten kb. 8%-kal többet fordítottunk a tervezettnél. A IV. ötéves terv éveiben így közel 50%-kal magasabb a beruházások volumene, mint a III. ötéves tervidőszakban.

A beruházásokra történt pénzügyi folyósítás - az építőipar kivételével - valamennyi népgazdasági ágban jelentősen túlteljesült. Az iparban és a szállítás-hírközlés ágazatban több mint 10%-kal, a mező- és erdőgazdálkodás területén 15%-kal, a vízgazdálkodás és a nem anyagi ágak körében közel 20%-kal, míg a kereskedelemben 40%-kal magasabb összegű beruházást hajtottak végre a tervezettnél. Az iparban nagyjából megvalósultak a központi fejlesztési programok 1971-75 évekre előirányzott beruházási ráfordításai, a tervezetthez viszonyítva jelentősen nőttek, illetve meggyorsultak az energetikai beruházások valamint az élelmiszeripar beruházásai.

A termelő ágazatok beruházása a tervezett 23-25 % helyett 40%-kal, a nem termelő ágazatoké 59-61 % helyett közel 90%-kal nőtt. A beruházások megoszlási aránya az anyagi termelés ágazatai és a nem anyagi ágak között a tervezettnél megfelelően alakult (79, illetve 21 %).

A beruházásokon belül nőtt a vállalati döntési körben megvalósult beruházások aránya. Az állami beruházások aránya a tervezett 48 % helyett 45%-ot, a vállalati beruházások aránya 52 % helyett 55%-ot ért el. Az arányeltolódást a fejlesztési alapok tervezettnél gyorsabb növekedése, a szocialista importgép-beruházások fokozottabb támogatása és a hitelfelvételi lehetőségek kihasználása tette lehetővé.

Az állami döntési körben nagyberuházásokra folyó árakon 13 milliárd Ft-tal többet fordítottunk a tervezettnél. Az éves tervek beruházási előirányzataihoz viszonyítva azonban lemaradások voltak, jórészt a nagyberuházások előkészítésének hiányosságai és a kivitelezés szervezési hibái következtében. Célcsoportos beruházásokra 5 milliárd Ft-tal - ezen belül a lakásépítésekre több mint 10 milliárd Ft-tal - fordítottunk nagyobb összeget. A lakásépítések beruházásai többtől túlnyomó része a növekvő költségek fedezeteként szolgált. Az egyéb állami beruházásokra 20%-kal fordítottunk többet a tervezettnél.

A beruházások anyagi-műszaki összetétele kedvezően, a gépi beruházások javára tolódott el. Az építés részaránya a tervezett 52% helyett 49%-os, míg a gépberuházásoké 39% helyett kb. 42%-ot ért el. Gépberuházásainkban a szocialista országokból származó gépek aránya a tervezett 24%-ról 29%-ra nőtt, a nem szocialista géphányad a tervnek megfelelően alakult.

A beruházási előirányzatok túlteljesítése mellett a tervidőszakban nem javult kielégítően a beruházási folyamat hatékonysága. Ebben lényeges szerepet játszott a beruházási kereslet és kivitelezői kapacitás megfelelő összhangjának hiánya, amelyet központi beavatkozással kellett javítani. Nőtt a befejezetlen beruházások állománya, fontos kapacitások kivitelezése elhúzódott és a fajlagos költségek gyors növekedése kedvezőtlenül befolyásolta a beruházási terv természetes céljainak megvalósítását.

A területfejlesztés eredményeként az ország nagyobb területei között csökkentek a gazdasági szintbeli különbségek. Az ipar gazdasági és társadalmi adottságainak megfelelően területileg differenciáltan fejlődött. Az ország legnagyobb ipari bázisait magában foglaló körzetekben (Észak-Dunántúlon, Észak-Magyarországon) jelentős ipari nagyberuházások valósultak meg, de a terv céljainak megfelelően leggyorsabban az Alföld ipara fejlődött, és a Dél-Dunántúl gazdasági fejlődése is meghaladta az országos átlagot. A mezőgazdaság - elsősorban a kedvező adottságú területeken - dinamikusan fejlődött. Ehhez nagymértékben hozzájárult a komplex termelési rendszerek térhódítása.

A településhálózaton belül legdinamikusabban továbbra is a felsőfokú központok fejlődtek. A közép- és kisvárosok társadalmi-gazdasági funkciói erősödtek, bővült a városhálózat. A kijelölt alsó fokú központok gazdasági és közigazgatási szerepköre is erősödött.

A lakosság infrastrukturális ellátásában meglévő területi különbségek csökkentek. Változatlanul jelentős probléma azonban a nagyvárosi vonzáscentrumok és a környező települések közötti ellátottsági színvonalkülönbség, elsősorban a budapesti agglomerációban.

A külgazdasági kapcsolatok fejlődése

A IV. ötéves terv a külkereskedelmi forgalom viszonylag gyors - a nemzeti jövedelem növekedési ütemét meghaladó - növekedését irányozta elő. A rubel elszámolású viszonylatokban az export kb. 43%-os, az import kb. 50%-os növekedésével és minimális áruforgalmi aktívummal, dollár viszonylatokban pedig az exportnak kb. 35%-os, az importnak kb. 29%-os növekedésével és kisebb mértékű áruforgalmi passzívummal számolt.

A forgalom növekedése lényegesen dinamikusabb lesz a tervezettnél. Rubel elszámolású viszonylatokban az export 75%-kal, az import kb. 55%-kal emelkedik, tehát az öt év egészében nem sikerült megvalósítani az importnak az exportét meghaladó növekedését. Rubel elszámolású viszonylatokban a kivitel leggyorsabban a gépekből és berendezésekből nőtt (közel 100%-kal), de gyorsan emelkedett az anyagok, alkatrészek és félkész termékek kivitele is (több mint 90%-kal). Behozatalban az ipari fogyasztási cikkek importja nőtt a legdinamikusabban (több mint kétszeresére), de az átlagosnál gyorsabb volt a gépbehozatal növekedése is.

Dollár elszámolású viszonylatokban az export volumene közel 72%-kal, az importé 54%-kal növekszik. (A dollár viszonylatú forgalom volumenét tekintve a teljesítés irányában a tervezetthez közel áll, de a számítottól - különösen 1974-75-ben - lényegesen eltérő áralakulás miatt a tényleges realizálási áron a behozatal növekedése meghaladja a kivitelét, s igen jelentős áruforgalmi passzívum jön létre.). A kivitel leggyorsabban a gépekből és berendezésekből növekedett, bár részesedése az összforgalomból még így sem jelentős és nagyrészt a fejlődő országokba irányul. Hasonló ütemben (közel kétszeresre) nőtt az ipari fogyasztási cikkek kivitele is. A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek kivitele az átlagnál valamivel lassabban, kb. 60%-kal emelkedett. Kivitelünket jelentősen visszavetették az EGK által alkalmazott diszkriminációs intézkedések. A behozatalon belül különösen gyors ütemben emelkedett az energiahordozók behozatala, de az anyagok és alkatrészek importnövekedése is meghaladta az átlagot.

1970-75 között mindkét fő viszonylatban a tervezettől alapvetően eltérő ártendenciák érvényesültek. A dollár elszámolású viszonylatokban az áremelkedés igen erőteljes ütemű volt, noha a terv lényegében változatlan, sőt valamelyest csökkenő árakkal számolt. Az időszak egészében az exportárak kb. 40%-kal, az importárak kb. 70%-kal nőttek. A rubel elszámolású viszonylatokban a terv nem számolt árváltozással, azonban - elsősorban 1975-ben - áremelkedés következett be, ami a cserearányok számunkra kedvezőtlen alakulását eredményezte. (1972-höz viszonyítva az exportárak 14-15%-kal, az importárak 23-24%-kal növekedtek.)

A forgalom volumenének a tervezettől eltérő alakulása és az árak jelentős változása együttesen a tervezettől eltérő és számunkra kedvezőtlen irányba befolyásolta külkereskedelmi egyenlegünket. Rubel elszámolású viszonylatokban az áremelkedés és cserearány romlás mellett öt év egészében is exporttöbblet alakul ki, bár 1975-ben már passzív volt a külkereskedelmi mérleg. A dollár elszámolású viszonylatokban viszont az időszak második felében bekövetkezett jelentős cserearány romlás és a tőkés piaci konjunktúra visszaesése miatt jelentős passzívum jött létre. A kedvezőtlen ártendenciák és a rossz konjunkturális helyzet mellett is pozitívan értékelhető mindkét viszonylatban a kooperációs kapcsolatok fejlődése, amely a jövőben elősegíti forgalmunk dinamikus növekedését.

Az említett okok következtében nemzetközi pénzügyi helyzetünk a tervben számításba vettnél lényegesen kedvezőtlenebbül alakul. Rubel elszámolású viszonylatokban a devizahelyzet öt év egészében a tervezett 270 millió rubeles javulásával szemben ténylegesen kb. 450 millió rubellel javul. Dollár viszonylatban viszont a terv csak viszonylag kismértékű romlással számolt, ezzel szemben ténylegesen közel 1400 millió \$-ral romlik devizahelyzetünk.

B.

Az V. ötéves terv gazdaságpolitikai céljai és gazdasági feladatai**I. Általános gazdaságpolitikai célok**

Az V. ötéves tervidőszakban a népgazdaság fejlesztésének politikai célja a szocialista társadalom építésének továbbvitele, a fejlett szocialista társadalom műszaki és gazdasági bázisa létrehozásának folytatása, a lakosság életszínvonalának a további növelése. A tervjavaslat ebből kiindulva határozza meg a gazdaságpolitika irányvonalát és a gazdaságfejlesztés fő feladatait. A gazdaságpolitikai irányvonal és a fő gazdasági feladatok kijelölésénél figyelembe vette a gazdaságfejlesztés eddigi, különösen a IV. ötéves terv időszakában elért eredményeit, a sok tekintetben megváltozott és jelenleg is változó világgazdasági feltételeket, a népgazdaság egyensúlyi helyzetének ebből következő 1974-75. évi romlását; a népgazdaság fejlettségi színvonalát, feltárható és mozgósító erőforrásait; a szocialista országok gazdasági kapcsolatainak magasabb szintre helyezését, az ebből adódó lehetőségeket és kötelezettségeket.

Népgazdaságunk jelenlegi helyzetében a gazdasági növekedés üteme, a termelés hatékonyságának javulása és az egyensúlyi viszonyok alakulása között különösen szoros kapcsolat van. A tervjavaslat ezért a gazdasági növekedés olyan irányát, ütemét és arányait irányozza elő, amelynek keretében a fejlődés nagyjából a hatékonyság növekedésén alapul, és egyúttal elő is segíti annak optimális kibontakozását; a termelés szerkezetének alakulása, a hatékonyság növekedése, valamint a termelés és felhasználás arányai nagy súllyal szolgálják az alapvető egyensúlyi követelmények megvalósítását.

1.) A társadalmi-gazdasági feladatokat, a gazdasági fejlődés külső és belső feltételeit, valamint népgazdaságunk jelenlegi helyzetét figyelembe véve a tervidőszakban a **gazdaságpolitika fő irányvonala a társadalmi termelés hatékonyságának erőteljes növelése.**

A népgazdaság fejlődésének elért fokán a termelés fejlesztésének extenzív jellegű forrásai - nagyszámú új munkaerő bevonása a termelésbe és új munkahelyek tömeges létesítésének lehetősége - lényegében kimerültek. Az anyagi termelés fő ágazataiban, az iparban, építőiparban és a mezőgazdaságban foglalkoztatott munkaerő összességében nem növelhető, sőt azt csökkenteni kell, mivel a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerő nagyobb részét a gyorsan fejlődő infrastrukturális ágazatok veszik fel. Az iparban nem, az építőiparban is csak alig lehet számítani a foglalkoztatottak számának növekedésére.

A korábbinál lassúbb ütemben bővíthetők a termelés állóeszközei. A társadalmi célok fokozatos megvalósítása és a termelő folyamathoz kapcsolódó kiszolgáló létesítmények szükséges bővítése a széles értelemben vett infrastrukturális ágazatok viszonylag gyorsütemű fejlesztését követelik meg. Az infrastrukturális beruházások részaránya ezért nő és a szorosan vett termelő célú fejlesztések aránya csökken. A termelő ágazatok beruházásainak nagyobb részét is az energetikai és nyersanyagbázis fejlesztésének nagy ráfordítást igénylő és hosszú átfutási idejű beruházásai kötik le, ami növelőleg hat a termelés általános eszközigenységére. A rövid kivitelezési idejű, a termelés növekedését már a tervidőszakban segítő beruházásokra a mérsékelt ütemű fejlesztésből is a

korábbiaknál kisebb rész jut. Ezt csak a meglévő és üzembe lépő állóeszközök jobb kihasználásával lehet ellensúlyozni.

Mindezek - kiegyensúlyozott fejlődés és szilárd külgazdasági viszonyok mellett is - a fejlődés intenzív jellegének az erősítését; a műszaki fejlődés meggyorsítását, a munka termelékenységének nagyfokú növelését, az álló- és forgóeszközök eddiginél jobb felhasználását, a magas minőségű, korszerű értékes termékek előállítását állítják előtérbe.

A világgazdaságban bekövetkezett változások és a népgazdaság egyensúlyi helyzetének romlása azonban a fejlődés menetének általános tendenciáin túl még további követelményeket támasztanak a termelés hatékonyságának növelése iránt. Egyrészt a már kialakult egyensúlyi helyzet fokozatos javítása érdekében a termelés fejlődésénél lényegesen lassúbb ütemben bővíthetjük a felhalmozásra felhasználható eszközöket. Másrészt, az új külkereskedelmi arányok mellett a behozatal fedezéséhez - mivel több munkaező nem áll rendelkezésre - a külföldi piacok által is lényegesen hatékonyabbnak elismert munkabefektetést magában foglaló, nagyobb értékű kivitelre van szükség.

Népgazdaságunk kielégítő mértékű fejlődése, egyensúlyi helyzetének javítása a fenti okok következtében csak abban az esetben biztosítható, ha a munka termelékenysége az elmúlt öt évben elért vagy ennél gyorsabb ütemben emelkedik, az álló- és forgóeszközöket, valamint a felhalmozási célú eszközöket az eddiginél hatékonyabban használjuk ki, és racionálisabban hasznosítjuk a rendelkezésre álló energiahordozókat és nyersanyagokat.

2.) Az V. ötéves terv időszakában tervezhető gazdasági növekedés és elosztási arányok egyik legfontosabb meghatározó tényezője a gazdasági egyensúly 1974-75. években bekövetkezett romlása, amely elsősorban a nemzeti jövedelmet nagymértékben meghaladó belföldi felhasználásban, az állami költségvetés állandósult és növekvő hiányában, a tőkés viszonylatú külkereskedelmi mérleg jelentős hiányában és a külföldi adósságállomány növekedésében jut kifejezésre. Ennek tartóssá válása már alapvető gazdasági zavarokkal, az anyag- és áruellátás nagyfokú romlásával, nemzetközi fizetési kötelezettségeink teljesítésében fennakadásokkal, és hitelképességünk csökkenésével jár. A gazdasági egyensúly fokozatos javítása és a fejlődés folyamatosságához szükséges egyensúlyi helyzet fenntartása ezért egyik alapvető gazdaságpolitikai feladattá vált.

Tekintve, hogy az egyensúly romlását nagy részben okozó külkereskedelmi feltételekben és cserearányokban lényeges kedvező változás nem várható, a gazdasági egyensúlyt a belső erőforrásokra alapozva kell helyreállítani. Mivel a termelés elérhető növekedése és hatékonyságának várható javulása ehhez együttesen sem elegendő, a termelés és a nemzeti jövedelem elosztási irányait is meg kell változtatni, a nemzeti jövedelem felhasználásának előirányzatait - az alapvető társadalom- és gazdaságpolitikai célokat szem előtt tartva - összhangba kell hozni az egyensúly javításának követelményével.

A nemzeti jövedelem és a belföldi felhasználás különbsége 1975-ben igen nagymértékű. A belföldi felhasználás 7-8%-kal, több mint 30 milliárd forinttal múlja felül a nemzeti jövedelmet. A különbséget teljes egészében a külkereskedelmi cserearányok romlásából adódó árvesztés okozza. Tekintve, hogy a már bekövetkezett tőkés és a várható szocialista viszonylatú cserearány-romlás az öt éves tervidőszak egészében is a nemzeti jövedelem 8%-át megközelítő (mintegy 180 milliárd forint) veszteséget okoz, az egyensúly javítása igen nagy erőfeszítéssel jár.

Szükségessé válik, hogy - szemben a IV. ötéves tervidőszakkal - a belföldi felhasználás növekedése a nemzeti jövedelem növekedésénél lényegesen lassúbb ütemű legyen. Az 1975. évi és várhatóan az 1976-77. években is fennmaradó jelentős hiány következtében a belföldi felhasználás növekedését különösen a tervidőszak első éveiben kell mérsékelni.

A gazdasági fejlődés folyamatosságának fenntartása és gazdaságépítésünk szocialista jellege a gazdasági egyensúly nehézségei mellett is szükségessé teszik a fogyasztásnak és a nem termelő infrastrukturális beruházásoknak olyan mértékű növelését, amelyek mellett lehetséges egyrészt aktív, a termelés hatékonyságának javítását segítő bér- és jövedelempolitika alkalmazása, másrészt a legfontosabb szociálpolitikai célok megvalósítása, az alapvető társadalmi igények kielégítése. A jövő fejlődésének megalapozása érdekében növelni szükséges továbbá a termelő ágazatok beruházásait és a készleteket is.

Mindezek következtében a belföldi felhasználás növekedése nem mérsékelhető olyan mértékben, hogy a nemzeti jövedelem és belföldi felhasználás egyensúlya a tervidőszakban megvalósítható legyen, de a tervidőszak végére az egyensúlyhoz közelálló helyzetet kell elérni. Ezért a tervidőszak egészében - fokozatosan csökkenő mértékben - külső források igénybevételére kerül sor. A külföldi nettó adósságállomány - zömében tőkés viszonylatban - tovább nő.

A nemzeti jövedelem és a belföldi felhasználás, valamint a külkereskedelmi mérleg egyensúlyának fokozatos helyreállítása mellett lényegesen javítani kell a népgazdaság pénzügyi helyzetét is. Mivel az állami költségvetés fejlesztési és egyéb kiadásai a tervidőszakban jelentősen növekednek, a társadalmi tiszta jövedelem eddiginél nagyobb hányadát kell központosítani, csökkentve az állami támogatások mértékét is. A költségvetés egyéb kiadásait pedig az eddiginél lassúbb ütemben lehet növelni.

A termelés tervezett növekedése és hatékonyságának javulása, a belföldi felhasználás növekedési ütemének mérséklődése, valamint a külföldi források tervszerű és hatékony felhasználása együttesen lehetővé teszik, hogy a szabályozott és a terv céljaival összehangolt belföldi termelői és lakossági keresletet nagyobb zavarok nélkül, megfelelő színvonalon elégítsék ki. Ez azért is fontos gazdaságpolitikai követelmény, mert egyrészt a termelés tervezett növekedése és különösen az értékesítési irányok szükséges változtatása csak kielégítő anyagellátás mellett valósítható meg, másrészt a reáljövedelem korábbinál lassúbb ütemű növekedése mellett politikai érdek a lakosság fogyasztói célú keresletének megfelelő kielégítése, a jövedelmek zavartalan felhasználása lehetőségének biztosítása.

3.) A gazdasági növekedés ütemének a tervidőszakban olyan mértékűnek kell lennie, hogy összhangban legyen a rendelkezésre álló erőforrásokkal és a hatékonyság optimális, reálisan lehetséges mértékű növelésével, kellő erőforrásokat biztosítson a lakosság életszínvonalának érzékelhető növeléséhez és a gazdaság 1980 után kielégítő fejlődésének megalapozásához, tegye lehetővé az arányos fejlődést, a kívánatos szerkezeti változások megvalósítását, a gazdasági egyensúly javítását.

A termelési tényezők szűkössége, valamint a nehezebbé vált külgazdasági feltételek a növekedési ütem mérséklődése irányában hatnak az 1971-75. években ténylegesen elérhető képeket. A gazdasági egyensúly javításával és a belső felhasználás kielégítő mértékű növelésével összefüggő érdekek viszont szükségessé teszik, hogy a növekedési ütem ne, vagy ne lényegesen csökkenjen.

A társadalmi termelésnek ezért olyan, a jelenleg ismert feltételek és lehetőségek mellett optimálisnak tartott növekedését kell megvalósítani, amely a korábbinál nagyobb mértékben számol a hatékonyság növekedésében rejlő tartalékok hasznosításával.

A termelés növekedésének olyan üteműnek kell lennie, amely lehetővé teszi a termelés szerkezetének eddiginél gyorsabb átalakítását. Emellett az arányossági és az egyensúlyi követelmények korlátot is szabnak az olyan növekedésnek, amely nem elégíti ki a szerkezet változásával kapcsolatos követelményeket.

A termelés szerkezetének átalakítása egyrészt a hatékonyság növekedésének elősegítését célozza, e tekintetben ez a növekedést erősítő tényező. Másrészt azonban a gazdasági egyensúly követelményeinek érvényre juttatása a termelés értékesítési irányai közötti arányok megvalósítását és ezzel összefüggésben a termékstruktúra állandó és gyorsütemű korszerűsítését teszi szükségessé. A IV. ötéves tervidőszakhoz képest a belföldi felhasználás és a rubel viszonylatú export csak mérsékeltebben emelkedhet, míg a tőkés exportot erőteljesen, a lehetséges mértékig kell növelni. A termelésnek a terv céljainak megfelelő összetételben történő növekedése ezért a korábbiaknál nehezebb feladat.

A termelés növekedésének behatároló tényezője az is, hogy a hazai nyersanyagbázis korlátozott, a szocialista országokból történő beszerzés pedig a KGST-országokkal folytatott tervkoordinációnak megfelelően adottnak tekinthető. Bizonyos növekedési ütemen túl ezért a többlettermelés közvetlen és közvetett anyaghányada szinte teljes egészében a megnövekedett árakon beszerezhető tőkés importot növeli. Ilyen többlettermelés egyensúlyi szempontból csak addig a mértékig kívánatos, ameddig ennek gazdaságos tőkés export-értékesítésre felhasználható része a közvetlen és közvetett tőkés importtartalmat meghaladja.

X X X

A gazdaságpolitika ismertetett elveiből kiindulva határozza meg a tervjavaslat a gazdasági növekedés ütemével és fő arányaival kapcsolatos előirányzatokat.

A javaslat szerint a nemzeti jövedelem öt év alatt - 1972. évi összehasonlító áron számolva - 30-32%-kal a társadalmi terméknél némileg gyorsabban nő.

A nemzeti jövedelem növekedését az ipari bruttó termelés 33-35%-os, az építési-szerelési tevékenység 30-33%-os és a mezőgazdasági termékek termelésének 16-18%-os növekedése alapozza meg. Az előirányzott növekedési ütem különösen az iparban lassúbb, mint amit a IV. ötéves tervidőszakban elértünk és nem meríti ki a mennyiségi növekedés minden lehetőségét.

A termelés tervezett növekedése nagyobb részt a hatékonyság javulása alapján valósulhat meg. Az anyagi termelés ágazataiban a munka termelékenységét öt év alatt 32-34%-kal, évente átlagosan közel 6%-kal kell növelni. A nemzeti jövedelem emelkedését tehát teljes egészében a termelékenység javulása alapozza meg. A termelés és a nemzeti jövedelem növelését az iparban majdnem teljes egészében az építőiparban döntő többségében a termelékenység javulásával kell elérni. A mezőgazdaságban a foglalkoztatottak számának csökkenését a termelékenység növekedésével kell ellensúlyozni. Így az egy főre jutó bruttó termelést öt év alatt az iparban 33%-kal, az építőiparban 27%-kal, a mezőgazdaságban pedig 38%-kal kell fokozni. A termelőkapacitások eddigi és előirányzott fejlesztése, a korszerűbb termelőeszközök és módszerek biztosítják ennek technikai feltételeit, ezek jobb alkalmazásában kell előrelépni. Ez annál is inkább indokolt, mert a tervidőszakban a munka technikai felszereltsége (az egy főre jutó állóeszköz-állomány) az előző időszaknál lassabb ütemben, lényegében a munka-termelékenységnek megfelelő, azt nem lényegesen meghaladó ütemben emelkedik.

Az állóeszköz-állomány a tervidőszakban az anyagi ágakban mintegy 32%-kal, a nemzeti jövedelemmel lényegében azonos ütemben növelhető. Az előző tervidőszakhoz képest tehát el kell érni, hogy az egységnyi állóeszköz-állományra jutó nettó nemzeti termelés az állóeszköz-igényesség egyes lényeges ágazatokban jelentkező fokozott erősödése ellenére népgazdasági szinten ne csökkenjen. Ehhez különösen az egységnyi állóeszközökre jutó nettótermelést, de más ágazatokban is az állóeszközök racionálisabb kihasználását kell elérni.

A befejezetlen beruházások állománya a tervidőszakban a számítások szerint több mint 50%-kal, az előző időszaknál és a beruházásoknál nagyobb ütemben emelkedik. Ez a viszonylag nagy növekedés összefügg a nagyberuházások állományának és az egy beruházásra átlagosan jutó teljes költségeknek nagymértékű emelkedésével. Mivel e tényező a felhalmozási eszközök eddigénél nagyobb mértékű lekötése, nem termelő jellegű befagyasztása irányában hat, a tervidőszakban a beruházások gyorsabb átfutási idejű megvalósulásával, a kapacitások részleges üzembe helyezése szélesebb körű lehetőségeinek feltárásával erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy a befejezetlen beruházások állománya a jelenleg számítottnál kisebb mértékben emelkedjék.

A készletállomány a tervidőszakban évente átlagosan legfeljebb 3, 5-4%-kal, öt év alatt 20-22%-kal emelkedhet. Az egységnyi nemzeti jövedelemre jutó készletértéket tehát öt év alatt 8-10%-kal csökkenteni kell, amihez jelentős javulást kell elérni a vállalkozói együttműködésben és a vállalati készletgazdálkodásban, valamint a termelési folyamatok szervezésében.

Az összes lekötött eszköz a fenti tényezők hatására a tervidőszakban 28-30%-kal, tehát a nemzeti jövedelemnél valamivel kisebb ütemben emelkedhet és így a rontó tényezők ellenére - az eszközkizsárolást öt év alatt néhány százalékponttal javítani kell.

Az összevont népgazdasági hatékonyságot, tehát az élő- és holt munka együttes hozamát öt év alatt 20%-kal kell növelni, és ezzel a nettó nemzeti termelés növekedésének 62-65%-át kell az intenzív tényezők révén elérni.

A gazdasági egyensúly fokozatos javítása érdekében a belföldi felhasználás öt év alatt - összehasonlítva áron számolva - 24-25%-kal, tehát a nemzeti jövedelemnél legalább 6-8 százalékponttal kisebb mértékben emelkedhet. A tervidőszak első felében arra kell törekedni, hogy a belföldi felhasználás növekedési üteme az öt év alatti átlagos 4, 5%-os növekedéssel

szemben - az évi 3, 5-4%-ot ne haladja meg. A nemzeti jövedelem 30-32%-os, és a belföldi felhasználás mérsékelt, 24-25%-os növekedése, valamint a külföldi cserearányok prognosztizált alakulása mellett a tervidőszak végére el lehet érni, hogy a termelés és felhasználás egyensúlya globálisan helyreálljon.

A lakosság fogyasztása 23%-kal, éves átlagban 4-4, 5%-kal, a tervidőszak első éveiben 3, 5-4%-kal növekedhet. A későbbi években a magasabb növekedési ütem az esetben valósulhat meg, ha a hatékonyság növelésével és a gazdasági egyensúly javításával kapcsolatos célok tervszerűen teljesülnek. A lakossági fogyasztás tervezett növekedését az egy keresőre jutó reálbér mintegy 16%-os és az egy főre jutó reáljövedelem mintegy 20%-os növekedése alapozza meg, ami a gazdálkodás hatékonyságának megfelelő javulása esetén valósítható meg. Az előirányzatokból következik, hogy az életszínvonalat növelő központi intézkedésekre csak a korábbiaknál szűkebb körben, a társadalompolitikai szempontokból legfontosabb célokra lesz lehetőség. A terv ilyen intézkedésekkel elsősorban a gyermekek eltartásához és neveléséhez való hozzájárulás növelése, valamint az alacsony nyugdíjjal rendelkezők tekintetében számol.

Az egyensúlyi követelményekkel összhangban csak mérsékeltten növelhető a felhalmozás. A bruttó felhalmozás öt év alatt 20-22%-kal emelkedik. Mivel azonban az állóeszközök amortizációja ennél nagyobb mértékben nő, a nettó felhalmozás 1980-ban az 1975. évinél mintegy **10%-kal** ? lehet több. Az alacsony növekedési ütemhez magas 1975. évi bázis is hozzájárul, az öt év alatti felhalmozás nagyobb mértékben haladja meg a IV. ötéves tervidőszak felhalmozásait.

A felhalmozáson belül beruházásokra 1976. és 1980. között folyóáron összesen 850 millió forint fordítható. Ez összehasonlító áron kb. 25%-kal múlja felül az 1971-75. évek beruházásainak volumenét.

A viszonylag szűkös lehetőségek mellett növekszik a beruházási eszközök hatékonysága, a legfontosabb célokra koncentrált felhasználás iránti követelmény. Ennek megfelelően elsősorban a már megkezdett, folyamatban lévő beruházások kivitelezésének meggyorsítását, mielőbbi üzembe helyezését kell megvalósítani. Mivel ezek száma és eszközigénye nagy, a tervidőszakban, különösen annak első éveiben csak viszonylag kisszámú és feltétlenül fontos nagyberuházás kezdhető meg. Az új nagyberuházások döntő többségükben az energetikai és nyersanyagbázis fejlesztését, valamint a termelési szerkezet átalakítását szolgálják. A kisebb beruházások közül a rövid idő alatt kihitelezhető és üzembe helyezhető, a termelés szerkezetének átalakítását, a tőkés export növelését előmozdító beruházásokat lehet növelni.

A nem termelő ágazatok beruházásai között is sorrendiséget kell érvényesíteni. Itt a beruházási növekmény döntő részét a lakásépítés és a kapcsolódó közműhálózat fejlesztésére kell fordítani, több eszköz jut emellett az általános iskolák oktatás és a szakmunkásképzés fejlesztésére is. Egyéb területeken lényegében a IV. ötéves terv beruházási színvonala valósulhat meg.

Az V. ötéves terv időszakában tovább fokozódik a gazdaság fejlődésében a külgazdasági kapcsolatoknak, a nemzeti munkamegosztásban való részvételünknek a jelentősége. Meghatározóak a KGST tagországaival, különösen a Szovjetunióval fenntartott kapcsolataink lesznek, de dinamikusán kell bővíteni a fejlett tőkés országokkal és a fejlődő országokkal fenntartott kapcsolatainkat is.

A tervjavaslat figyelembe veszi, hogy a szocialista országok integrációs együttműködése magasabb szintre helyeződik. Az árucseré bővülése mellett nagyobb súlyt kapnak a közös fejlesztések, a termelési kooperációk, a gyártmányszakosodás és választékcseré, a tudományos együttműködés és a kölcsönösen előnyös kapcsolatok egyéb formái.

A rubel elszámolású áruforgalom előirányzatait a KGST országokkal lefolytatott középtávú tervegyeztetések alapozzák meg. Ezek alapján azzal kell számolni, hogy a behozatal - főleg nyersanyagokból - az 1971-75. évekénél mérsékeltebben növelhető. A számítások szerint a rubel elszámolású behozatal összesen mintegy 36-38%-kal emelkedik és ennél némileg gyorsabban, kb. 42-45%-kal emelkedhet a kivitel.

Alapvető érdekünk fűződik ahhoz, hogy a szocialista országokból származó importot - elsősorban az energiahordozó és anyagimportot - a maximálisan lehetséges mértékig növeljük. Ezért különböző konstrukciós termékcserekre is sor kerül. A tervidőszakban törekedni kell a behozatal további lehetőségeinek feltárására.

Fontos, hogy az export előirányzatok is a terv szerint valósuljanak meg. Túlteljesítésre csak a behozatal megfelelő növekedése esetén kerülhet sor.

A hazai nyersanyagbázis és a szocialista importlehetőségek korlátozott volta folytán az elkövetkezőkben növekszik a népgazdaság tőkés importigényessége. Másfelől viszont fokozni kell az import anyagokkal való takarékoskosságot és felhasználásuk hatékonyságát. Ezt figyelembe véve a dollár viszonylatú behozatal mennyisége évi átlagban 6-7%-kal, öt év alatt összesen mintegy 37-38%-kal növekedhet. A cserearányok romlása következtében az import költségei ugyanakkor megnöttek, egységnyi import kiegyenlítéséhez a korábbinál jóval nagyobb export szükséges. Ennek folytán dollár viszonylatban - bár a tervjavaslat a cserearányoknak a tervidőszak alatt mintegy 8%-os javulásával számol - az 1972. évi árhelyzethez képest a népgazdaságot öt év alatt további veszteség éri.

Az egyik legfontosabb gazdaságpolitikai követelmény ezért a termelés hatékonyságának és exportképességének olyan növelése, hogy a veszteséget minél nagyobb mértékben ellensúlyozza. Ennek lehetséges mértékét figyelembe véve a tervjavaslat a kivitel volumenének a behozatalét jelentősen meghaladó, öt év alatt 58-60%-os növekedését irányozza elő.

II. A termelő ágazatok fejlődése

1. Ipar

A tervidőszakban - a hazai szükségletek magasabb szintű kielégítése és az ipari termékek nemzetközi versenyképességének növelése érdekében - tovább kell korszerűsíteni és fejleszteni az ipart, népgazdaságunk vezető ágazatát. Az ötéves terv a termelés évi kb. 6%-os, öt év alatt összesen 33-35%-os növelését irányozza elő, úgy hogy az ipar nemzeti jövedelemhez való hozzájárulása ennél valamivel gyorsabban, évi mintegy 7%-kal növekszik. Az iparnak a termelés bővítését gyakorlatilag többlet-létszám nélkül kell megoldania, a termelésnövekedés tehát teljes egészében a termelékenység emelkedéséből származik.

A termelés növekedési ütemét - a nyersanyag-beszerzési feltételek mellett - jelentős mértékben meghatározza a kereslet tervezett növekedése, amely - a bel és külpiaci értékesítési lehetőségek és a gazdasági egyensúly javítását szolgáló feladatok együttes figyelembe vétele mellett - az 1971-75 években elért ütemnél lassúbb. Az ipari termékek értékesítési struktúrájában ugyanis jelentős változásokat kell megvalósítani. Az értékesítésen belül legdinamikusabban (több mint 70%-kal) a dollár viszonylatú kivittelt kell fokozni, növelve arányát az összértékesítésen belül. A rubel viszonylatú export - figyelembe véve az import viszonylag mérsékelt növekedését - az előző öt év átlagánál kisebb ütemben növelhető. A belföldi célú értékesítés növekedési üteme is jelentősen mérséklődik, jóval alatta marad a termelés fejlődési ütemének.

A kereslet várható alakulásából és a fejlesztési lehetőségekből adódóan, az egyes ágazatok eltérő ütemben fejlődnek, ami maga után vonja a termelés és az értékesítés ágazati arányainak bizonyos fokú változását is. A termelés leggyorsabb ütemben, a vegyiparban (több mint évi 9%-kal) és a villamos energiaiparban (közel évi 7%-kal) fejlődik, ugyanakkor a bányászatban - de a kohászatban is - az átlagosnál lényegesen kisebb ütemű lesz a növekedés. Az ipari átlagnál gyorsabban fejlődik a tartós fogyasztási cikkek javítása, a karbantartási és egyéb ipari szolgáltatási tevékenység is.

Az ipar fejlődésében a tervidőszak során fontos változások következnek be. A termelés mennyiségi növekedése mellett a kereslethez való alkalmazkodóképesség növelése érdekében a minőségi tényezők - hatékonyság, gazdaságosság, választék, versenyképesség - kerülnek előtérbe.

A termelés hatékonyságának erőteljesebb növelése szelektív fejlesztéssel, a magasabb szintű termelési-műszaki kultúra megteremtésével, a tudományos-technikai forradalom eredményeinek következetesebb alkalmazásával, a hazai és nemzetközi munkamegosztás fokozásával a szakosítás és a kooperáció széleskörű bővítésével, a korszerű szervezési és vezetési módszerek alkalmazásával érhető el.

A magasabb szintű termelési-műszaki kultúra megteremtését szolgálja az energiafelhasználás struktúrájának további korszerűsítése, a termelés technológiai folyamatainak korszerűsítése, a feldolgozóipar megfelelő minőségű alapanyagokkal és előgyártmányokkal való ellátása, a magas színvonalú részegységek és félkész termékek gyártásának fejlesztése, a munkaigényes folyamatok további gépesítése, a géppark korszerűsítése és berendezéscsere, elsősorban a rekonstrukcióval érintett területeken (gépipar, könnyűipar, élelmiszeripar).

A termelés hatékonysága növelésének egyik legfontosabb feltétele a termelési és gyártmánystruktúra folyamatos korszerűsítése, a gazdaságtalan termelés visszaszorítása. Alapvető cél a minden piacon versenyképes termékek előállításának a fokozása, a gazdaságos dollár viszonylatú export gyors növelése.

A feldolgozóiparban a magasabb értéket alkotó termékszerkezet kialakítása a legfontosabb feladat. Ezért gyors ütemben kell fejleszteni a feldolgozóipar azon ágait, ahol a több piacon értékesíthető termékek arányát és ezáltal a gazdaságos exportot fokozni lehet. Azokban az iparágakban, ahol a technológiai berendezések jobban, gyorsabban konvertálhatók és az új fejlesztések átfutási ideje rövidebb, már a tervidőszak elején jelentős eredményeket lehet elérni a struktúra átalakításában.

A vállalati szerkezet-átalakítási tevékenységet a központi fejlesztési programok, az állami beruházások és támogatások is gyorsítják, illetve befolyásolják. A népgazdaságig indokolt fejlesztési tevékenység megvalósulását emellett a közgazdasági szabályozók, a piaci hatások érvényre juttatása biztosítja.

Nagy gondot kell fordítani az energiahordozók és az alapanyagok ésszerű felhasználására és termelésének gazdaságos fejlesztésére, a hazai források jobb és hatékonyabb kihasználására. Ennek érdekében tervszerű földtani kutatással növelni szükséges a szénhidrogének, a szén, a bauxit és egyéb ásványvagyont. A Recsk térségében feltárt rézérc előfordulás részletes bányászati kutató munkáit folytatni kell.

Az ipar fejlődését öt év alatt összesen 343-347 milliárd Ft beruházás szolgálja, ami az előző tervidőszak beruházásait mintegy 52%-kal haladja meg. Az ipari beruházásokon belül jelentősen megnő az energetikai (bányászati és villamos energiaipari) jellegű beruházások aránya. Mivel a fejlesztési lehetőségek egyes alapanyag-ipari ágazatokban és a feldolgozóipari ágazatok többségében korlátozottak, az eddigieknél hatékonyabban kell kihasználni a fejlesztést szolgáló eszközöket és ezzel párhuzamosan a meglévők kihasználásában is számottevő javulásra van szükség. Az építés-takarékos beruházások fokozottabb elterjedése egyrészt a kivitelezői teljesítmények szűkös volta, másrészt a gépi beruházások arányának növelése miatt kívánatos.

Központi állami eszközökkel elsősorban a népgazdaság energia, nyersanyag és alapanyag-ellátását, a távlati iparfejlesztés céljait is szolgáló jelentős fejlesztési programokat kell megalapozni. Az ipar más területén - főleg a feldolgozóiparban - a termelés fejlesztését elsősorban a meglévő üzemek hatékony korszerűsítésével és rekonstrukciójával, különösen pedig a technológiai berendezések gazdaságos megújításával kell elérni. A fejlesztési célokat a vállalatoknak itt elsősorban saját fejlesztési alapjuk és hitelek ésszerű, gazdaságos felhasználásával kell megoldaniuk.

A hazai és export igényeket, valamint a termelés lehetőségeit figyelembe véve a terv az ipar ágazataiban a következő fontosabb feladatokat irányozza elő:

Energiatermelés és ellátás

Az energiatermelés és a felhasználás szerkezetének korszerűsítését az eddiginél valamivel lassúbb ütemben folytatjuk és a belföldi felhasználásban 1980-ra a szénhidrogének arányát - az 1975 évi 57%-ról - 64-66%-ra növeljük.

A népgazdaság tüzelőanyag és energiafelhasználása az előző ötéves időszakhoz hasonló ütemben, évi átlagban kb. 4%-kal emelkedik, számolva azzal, hogy a fajlagos energiafelhasználásban az V. ötéves terv időszakában bizonyos fokú javulás következik be. Az energiafelhasználásban a hazai termelés aránya csökken, míg az import aránya az 1975. évi 45%-ról 1980-ban kb. 56-58%-ra emelkedik.

Hatékonyabb földtani kutatással - az 1975 évihez hasonlóan - legalább évi 2 millió tonna kőolaj termelését kell megalapozni. Emellett 1980-ig a kőolaj-behozatal közel 10 millió tonnára nő. Ebből a Szovjetunióból importálható kőolaj mennyisége mintegy 8, 5 millió tonnát tesz ki. A még szükséges mennyiséget a fejlődő országokból kell beszerezni. Kőolaj-feldolgozó iparunk fejlesztése mellett (elsősorban szovjet) kőolajtermék-import növelésével is számolunk.

1980-ban mintegy 10 milliárd m³ földgázfelhasználás várható. Ennek érdekében a hazai földgáztermelést az 1975. évi 5, 5 milliárd m³-ről legalább 6 milliárd m³-re kell növelni. A szovjet földgázbehozatal fokozása érdekében részt veszünk az orenburgi nemzetközi gázvezeték építésében. A rendelkezésre álló földgázforrások maradéktalan hasznosítása érdekében, az idényszerű fogyasztásingadozás kiegyenlítésére szükséges megvalósítani a földalatti gáztárolást. A tervidőszak végén a lakások mintegy 74%-át lehet vezetékes vagy palackos gázzal ellátni.

A szénszükségletet a meglévő bányüzemek elégítik ki, ezért ezek termelőképességének megfelelő szinten való tartása és gépesítésének további fejlesztése szükséges. A széntermelés az 1975 évi 25, 5 millió tonna helyett 1980-ban 23, 5-24, 5 millió tonna lesz. A hazai szénvagyon jobb kihasználása, illetőleg az 1980 után üzembe lépő széntüzelésű hőerőművek ellátása érdekében a dunántúli barnaszén és a bükki lignit-előfordulásokon új széntermelő kapacitások létesítését kezdjük el.

A népgazdaságnak 1980. évi villamos energiaigénye mintegy 35 milliárd kWó lesz az 1975 évi 25 milliárd kWó-val szemben. A felhasználás növekedésének átlagos évi üteme a tervidőszakban 7 % körül alakul. A villamos energiaszükséglet kielégítése - a növekvő import mellett is - az erőműi kapacitás jelentős, mintegy 1500 MW-os növelését teszi szükségessé, ami a Dunamenti Hőerőmű és a Tiszai Hőerőmű gépegyeségeinek üzembeállításával, a Paksi Atomerőmű első 440 MW-os reaktoregységének üzembe helyezésével valósul meg. Az 1980 utáni energiaszükséglet kielégítése érdekében már ebben a tervidőszakban meg kell kezdeni az Oroszlányi Hőerőmű bővítését, új lignit és szénbázisú hőerőművek, valamint a dunai vízi erőmű építését.

Az energetikai kapacitáshiányok megszüntetése, a hálózatépítés nagyobb terhei, a távlati villamos energiatermelés módosult feltételei (olajerőmű helyett szén- és atomerőmű) következtében az energiaipar beruházási szükséglete a IV. ötéves tervhez képest közel kétszeresre, aránya pedig az ipari beruházásokon belül az 1975. évi 30- 32%-ról mintegy 38-40%-ra növekszik. A beruházási terhek növekedése is a takarékos energiafelhasználás megvalósítását, a szállítási és tárolási veszteségek csökkentését, a tüzelőberendezések korszerűsítését, hatásfokának javítását és az energia gazdálkodási módszerek továbbfejlesztését indokolja.

Vaskohászat

A vaskohászat termelése öt év alatt 25-27%-kal emelkedik. Legfontosabb feladata az acélgyártás növelése és a műszaki színvonal emelése. Ezzel el kell érni, hogy a nyersacéltermelés az 1975 évi 3, 6 millió tonnáról 1980-ra 4, 3-4, 5 millió tonnára növekedjék. A szükségletek jobb kielégítése érdekében különösen az értékesebb termékek, az ötvözött és nemesacélgyártmányok, az acéllemezek, a betonacélok, valamint a kohászati másodtermékek gyártását kell növelni. Korszerűsíteni kell az öntvénytermelést is.

A vaskohászati termelőfolyamatok vertikális összhangjának kialakítását szolgáló acél gyártó kapacitások bővítését és korszerűsítését segíti elő egyebek között az (Ózdi Kohászati Üzemek acélművének intenzifikálása, valamint a Dunai Vasműben létesítendő konverteres acélmű.

A növekvő acéltermeléshez szükséges kohókapacitás rendelkezésre áll és hosszú lejáratú szerződés biztosítja a szükséges ércet is. A kokszellátás biztosítása érdekében a Dunai Vasműben egy új kokszoló blokk létesítésére kerül sor.

Az előző tervidőszakban megvalósított beruházások eredményeként hengerműveink összkapacitása és műszaki színvonala jelentősen nőtt. Ez lehetővé teszi a hengereltáru termelés jelentős emelését, a választék bővítését. Így 1980-ban a hengereltacél-termelés 3, 1-3, 3 millió tonnára növekedhet az 1975. évi 2, 6 millió tonnáról. A mennyiségi növelés elsősorban az acél ellátástól függ. Ezért nagy jelentősége van az acélműi beruházások tervszerű megvalósításának. A hengerművek jobb kihasználása érdekében acélszerző konstrukciók - acélimport hengerelt készáru ellenében - létrehozására is szükségünk van.

Alumíniumipar

Az alumíniumipar fejlesztését - a termelés 20-22%-os növelése mellett - a tervidőszakban a központi fejlesztési programokban meghatározott céloknak és irányoknak megfelelően folytatjuk. Az alumíniumipar fejlesztésére a központi fejlesztési program keretében mintegy 9, 2 milliárd Ft-ot fordítunk öt év alatt. A népgazdaság lehetőségeivel összhangban a beruházási eszközöket elsősorban a bauxittermelés növelését elősegítő új bányák nyitására, valamint a feldolgozóiparnak a gazdaságos és leggyorsabb eredményt hozó területeinek fejlesztésére kívánjuk fordítani.

E cél elérése érdekében állami költségvetési forrásból megkezdődik a Székesfehérvári Könnyűfémű fejlesztése. Ezen túlmenően népgazdaságilag jelentős fejlesztések vállalati beruházásból történő megvalósításával is számolunk.

Fontos feladat, hogy a tervidőszak folyamán a bauxit és timföldtermelés olyan szintet érjen el, amely lehetővé teszi a hazai szükségletek és a fennálló exportkötelezettségek mindenkori teljesítését. A bauxittermelést - új bánya nyitásával - 1980-ra 3- 3, 1 millió tonnára (1975-ben 2, 9 millió tonna), a timföldtermelést mintegy 800 ezer tonnára (1975-ben 750 ezer tonna) kell növelni.

A belföldi alumínium-félgyártmány igények minőségileg jobb és gazdagabb választékban történő kielégítése érdekében a félgyártmánytermelés 27-28%-os növelésére és a nemzetközi együttműködés bővítésére törekszünk. Az alumínium iparban továbbra is meghatározó a

magyar-szovjet és a magyar-lengyel timföld-alumínium egyezmény, valamint az egyéb államközi megállapodások maradéktalan teljesítése.

Szükséges az V. ötéves tervidőszak utáni feladatok és fejlesztések előkészítése, figyelembe véve azok nemzetközi és hazai összefüggéseit, valamint az alapanyag-, félkész- és készárutermelés arányos fejlesztését. Az alumíniumkohászat távlati fejlesztése érdekében tovább kell folytatni a bauxit földtani kutatást és az alacsony minőségű bauxit gazdaságos hasznosítására irányuló kísérleteket.

Vegyipar

A vegyipar termelése - a műszaki fejlődés általános irányainak megfelelően - az ipari átlagnál gyorsabban, öt év alatt 55-57%-kal fejlődik. A dinamikus fejlesztés elősegíti a gazdasági struktúra javítását, a vegyi termék igények hazai termelésből és a szocialista gazdasági együttműködés keretében való fokozottabb kielégítését, a népgazdaság kemizálásának fokozását.

A fejlesztés legfontosabb célkitűzései:

- a szénhidrogének vegyipari feldolgozásának fokozása, a vertikumok kiépítésével az anyagáramok komplex kihasználása és a termelés gazdaságosságának emelése;
- a műanyagok és a szintetikusszálak termelésének gyors ütemű fejlesztése;
- a mezőgazdaság korszerű műtrágyákkal, növényvédő szerekkel, állatgyógyászati és takarmány-kiegészítő szerekkel való fokozottabb ellátása;
- a gyógyszeripar korszerű, gazdaságos termékszerkezetet biztosító továbbfejlesztése.

A vegyipar gyors ütemű fejlesztését több nagyberuházással (pl. új PVC gyár, polipropilén üzem, PAN-szál üzem bővítése), valamint a vállalati alapok hatékony felhasználásával alaposan meg. Fokozottabban kihasználjuk a szocialista gazdasági együttműködés által nyújtott lehetőségeket. A szelektív fejlesztés biztosítja a műszaki fejlődés eredményeinek érvényesítését és a gazdaságosság növelését.

A vegyiparon belül a legdinamikusabban a petrolkémia fejlődik. A Petrolkémiai Központi Fejlesztési Program tervidőszakra előirányzott célkitűzéseinek megvalósításával a teljes petrolkémiai termékigényünk közel 80%-át hazai termelésből és szocialista együttműködés keretében fedezzük. A műanyagtermelés 2, 6-szeresére, a poliakrilnitril-szál termelés több mint kétszeresére nő. 1980-ban az 1 főre eső műanyag- felhasználásunk eléri a 40-42 kg-ot.

A mezőgazdaság műtrágyaellátása a tervidőszakban 35%-kal emelkedik. 1980-ban az 1 ha mezőgazdasági területre jutó műtrágya hatóanyag-felhasználás közel 300 kg-ot ér el. A mezőgazdaság műtrágyaellátásának növelését az 1975-ben üzembe lépő új műtrágyagyár és a meglévő üzemek teljes kapacitáskihasználása alapozza meg. Az összes műtrágyatermelés így 45-50%-kal emelkedik. A nitrogénműtrágya szükségletet döntően, a foszforműtrágya szükségletet 60%-ban hazai termelésből fedezzük. A műtrágya 1/3-a összetett és kevert műtrágya formában áll a mezőgazdaság rendelkezésére. A növényvédő szer termelés legalább

kétszeresére történő növelésével az a cél, hogy a mezőgazdaság növekvő szükséglete nagyobb arányban korszerű, hazai gyártású hatóanyagokkal és kiszerezelt termékekkel legyen ellátva.

A gyógyszeriparban a termelés kb. 55%-os növelése és a piac igényeihez való mindenkori rugalmas alkalmazkodás mellett több új termék bevezetésén kívül bővül az alapvető fontosságú exporttermékek gyártása, korszerűsödik a termékstruktúra. Különös figyelmet fordítunk a gyógyszer- és növényvédőszer-gyártáshoz szükséges intermedierek hazai gyártásának növelésére.

A gumiiparban a hazai gyártás 38-40%-os fejlesztésével és a szocialista nemzetközi együttműködés lehetőségeinek kihasználásával fokozódik a népgazdaság különböző ágainak, valamint a lakosságnak korszerű gumiipari termékekkel való ellátása.

Gépipar

A gépipari termelés ütemét elsősorban a beruházási igények, a hazai szükségletek és az export lehetőségek határozzák meg. Az V. ötéves terv időszakában a gépipari termelés növekedési üteme az ipari átlaghoz hasonlóan 34-35 % lesz, de az előző tervidőszakhoz képest valamelyest mérséklődik. A gépipar termelésének növelését létszám emelése nélkül, teljes egészében a termelékenység emelésével éri el.

A gépipar fejlesztésének legfontosabb feladata a termelés gyártmány szerkezetének folyamatosan történő olyan átalakítása, amely hosszabb távon is biztosítja a termelés hatékonyságának és a gyártmányok versenyképességének növelését, valamint a népgazdaság korszerű gépi berendezésekkel való ellátását.

A gépiparban erőteljesen kell fejleszteni azoknak a termékeknek előállítását, amelyeknek jelentős szerepük van az egész népgazdaság műszaki színvonalának korszerűsítésében és a lakosság tartós fogyasztási cikkekkel való ellátásában, a szocialista gazdasági integráció, ezen belül a termelési együttműködés fokozásában és kiszélesítésében, a kivitel dinamikus bővítésében. A gépipari termékek értékesítésén belül az átlagosnál jóval gyorsabb növekedést kell elérni a dollár viszonylatú kivitelben. A rubel viszonylatú export dinamikus, de az előző öt év átlagánál kisebb ütemben növekszik. A belföldi célú értékesítés a termelésnél mérsékeltebben emelkedik.

Nagy gondot kell fordítani az elő- és félgyártmányok, alkatrészek és részegységek korszerű termelésének fejlesztésére, a bel- és külföldi kooperáció erőteljes bővítésére. Az átlagot meghaladó ütemben fog fejlődni a félvezető eszközök (kb. négyszeresére), az átvitel-technikai berendezések (kb. kétszeresére), a villamos fényforrások (kb. kétszeresére), a távbeszélőközpontok (kb. 80%-kal), a vákuumtechnikai eszközök (kb. 50%-kal), a szerszámgépek (kb. 65%-kal) termelése.

A közúti járműfejlesztési program az 1976/1977. évekre áthúzódó beruházások megvalósulásával befejeződik. A program lezárása után a kiépült termelőkapacitások továbbfejlesztése az újabb igények figyelembe vételével, vállalati hatáskörben biztosítható. A számítástechnikai központi fejlesztési program terén további feladat a termelés kb. 70%-os növelése mellett, a számítástechnikai eszközök elterjesztése, beleértve a termelés automatizálását és folyamatszabályozását is.

Továbbra is erőteljesen emelkedik a keresett és gazdaságosan értékesíthető termékek gyártása; ugyanakkor a gazdaságtalan termékek termelése olyan mértékben csökken, mint amilyen mértékben a szükségletek behozatalból - elsősorban szocialista importból - tartósan kielégíthetők. A perspektivikus gyártmányok csoportján belül is fokozottabban biztosítani kell olyan termelőkapacitások kiépítését, amelyeknek technológiai színvonala lehetővé teszi a több piacon értékesíthető gyártmányok termelését.

A fejlesztésre kijelölt területeken az exportképesség növeléséhez kapcsolódva megkezdődik egyes fontosabb gyártmányok, gyártmánycsoportok technológiai rekonstrukciója. Tovább folytatódik a technológiai struktúra átrendezése, a korszerű, nagy termelékenységgű termelési módok általánossá tétele. Fokozódik az automatizálás, a gépesítés üteme, elsősorban az előgyártásban, az alkatrészek megmunkálásában.

Építőanyag-ipar

Az építőanyag-ipar termelése az ipari átlagnál valamivel mérsékeltebben, öt év alatt kb. 30%-kal nő. Az építőanyag-iparon belül az átlagnál gyorsabban fejlődik a cementipar, a kő- és kavicsbányászat, a hő-, hang- és vízszigetelő valamint az üvegyipar termelése. A cementtermelés 38%-kal emelkedik, és az 1975 évi 4 millió tonnával szemben 1980-ban eléri az 5, 5 millió tonnát.

Az igények magasabb szintű kielégítése a termékek minőségének és választékának növelését teszi szükségessé. A termelés növekedésének 90-95%-át termelékenységgel kell elérni, amit a munkaszervezés javítása mellett elsősorban a korszerű kapacitások magasabb színvonalon való kihasználásával lehet biztosítani.

Az építőanyag-ipar termelőerőinek fejlesztésére fordítható 29-30 milliárd Ft értékű beruházás több mint 40%-a a nagyberuházások megvalósítását szolgálja. Az amortizáció teljes visszahagyásával, adóelengedéssel lehetővé válik az építőanyag-ipari vállalatok saját beruházási forrásainak jelentős bővítése is. A tervidőszakban befejezésre kerül a Bélapátfalvai Cementgyár, megkezdődik a Dunántúli Cementgyár és a Putnoki Tűzállóanyag gyár beruházása.

Könnyűipar

A tervidőszakban - az exportigények növekedése mellett - tovább emelkedik a lakosság kereslete a ruházati cikkek iránt. Erőteljesen nő az igény a korszerű, jó minőségű, könnyen kezelhető termékek iránt, ugyanakkor szükség van az olcsó fogyasztási cikkekkel való ellátásra is. Mindezt figyelembe véve a könnyűipar termelésének 33-34%-os növelésére van szükség.

A textilruházati iparban a termelés mintegy 24-25%-kal fejlődik. A belföldi és külföldi igények várható összetétel-változását szem előtt tartva elsősorban a progresszív ágazatok termelésének az átlagosnál magasabb fejlődése várható. A széleskörű rekonstrukció folytatásával számolva, jelentősen nő a korszerű alapanyagú, termelékeny technológiával előállítható termékek aránya.

A tervidőszakban folytatódik a papíripar és megkezdődik a papírfeldolgozó-ipar korszerűsítése. Befejeződik a Dunaújvárosi Hullámvertikum építése. A tervidőszak második felében megkezdődik a papírgyártó kapacitások rekonstrukciója, az elavult gépek és gépi berendezések cseréje, elsősorban a csepeli és szolnoki papírgyárakban.

A nyomdaiparban tovább folyik a megkezdett rekonstrukció és korszerűsítésre kerül a központi napilapok előállítására is.

A hazai faanyagok feldolgozásának fokozása céljából folytatni kell a farost- és faforgácslap-termelés növelését és sor kerül a fűrészipar korszerűsítésére.

Az igények fokozottabb kielégítése érdekében növekszik a bútortermelés minősége és választéka. A kis és középüzemek átlagosnál gyorsabb ütemű fejlesztése lehetővé teszi az export növelését is.

Ipari szolgáltatás

Az életszínvonal emelkedése, a lakosság fogyasztásának korszerűsödése a fogyasztási szolgáltatások további erőteljes ütemű továbbfejlesztését követeli meg. A fogyasztási szolgáltatásokkal szembeni követelmény, hogy az eddiginél jobban elégítsék ki az országosan, területenként és fogyasztói rétegenként jelentkező igényeket. Ezért jelentős mértékben növelni kell a fogyasztási szolgáltató vállalatok, szövetkezetek tevékenységét.

A fogyasztási szolgáltatások egyes ágai - az igényeknek megfelelően - differenciáltan fejlődnek. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a szolgáltatások könnyítsék a háztartási munkát és általában segítsék az életszínvonal-politikai célkitűzések megvalósulását. Az állami támogatások a súlyponti feladatok (textiltisztítás, építőipari szolgáltatás, gépjárműjavítás) megvalósítására összpontosítandók.

Élelmiszeripar

Az élelmiszeriparban a termelés kb. 30%-os növekedése mellett - a fő feladat a lakosság ellátásának további javítása, a gazdaságos kivitel növelése és ezzel összefüggésben a mezőgazdasági termékek hatékony, minőségileg magasabb szintű feldolgozása és tárolása. A belföldi és külpiaci értékesítés megköveteli a termékstruktúra javítását, a csomagolás és szállítás további korszerűsítését is. Tovább fejlődik a félkész és készételek, a tartósított élelmiszerek gyártása.

Változatlanul fontos feladat az élelmiszeriparnak a veszteségek csökkentése, a meglévő kapacitások jobb kihasználása, a nyersanyagok komplex feldolgozásának kiterjesztése, valamint a mezőgazdaság, az élelmiszeripar és az élelmiszerkereskedelem kapcsolatainak ésszerű, hatékony fejlesztése.

Az élelmiszeripar a mezőgazdaság nyersanyagainak növekvő hányadát dolgozza fel és termékeinek összetétele fokozottan igazodik a fogyasztók igényeihez. A legnagyobb mértékben a hús (38-40%-kal), a hűtő (48-50%-kal) és a növényolaj-ipar (70-72%-kal) fejlődik, ugyanakkor egyes ágazatok (malomipar, boripar, sütő- és tésztaipar) termelése kisebb mértékű lesz az átlagosnál.

A termelés bővítése a tervidőszakban elsősorban rekonstrukciós kapacitásbővítéssel és kisebb mértékben új létesítmények építésével valósul meg. Mindenekelőtt az állati termékeket feldolgozó ágazatok (a húsipar és tejipar), a korszerűbb tartósítást és tárolást biztosító hűtőipar, a dinamikusan fejlődő növényolaj-ipar és a tárolási veszteségek csökkentését szolgáló malomipari tárolókapacitás fejlesztése kerül előtérbe. A belföldi cukorigények hazai termelésből való kielégítése érdekében jelentős fejlesztés lesz a cukoriparban is. Jelentős mértékben nő a növényi és állati eredetű fehérjék hazai termelése. A kapacitásfejlesztések a mezőgazdasági termelés és a feldolgozó élelmiszeripar között javítják az összhangot.

2. Építőipar

Az építőipar alapvető feladata a népgazdaság építési-szerelési igényeinek - a tervvel összhangban lévő fizetőképes keresletnek megfelelő összetételben történő - maradéktalan kielégítése. Ennek érdekében az építőipar teljesítő képességének olyan mértékű növelésére van szükség, ami - a termelőerők fejlesztése és a hatékonyság javítása révén - lehetővé teszi az építőipari termelés egyenletes és kiegyensúlyozott fejlődését.

A népgazdaság előtt álló építési feladatok, illetve a beruházások összetételének megfelelően az építőipari ágazat termelését átlagosan évi 6-6, 5%-kal, az országos építési-szerelési tevékenység egészét pedig 5, 5-6%-kal kell növelni. A munkaerőforrások szűkülése miatt az építőiparban legfeljebb évi 1%-os létszámnövekedés vehető számításba, ezért a termelésbővítés legalább 75-80%-át a termelékenység növelése révén kell elérni. Ezt elősegíti, hogy a munkaerő megszervezése, megtartása, a szakmai összetételének javítása érdekében a nagyberuházásokon dolgozó vállalatok bérezési lehetőségei az ágazat átlagánál kedvezőbbek legyenek.

Az építőiparnak a korábbiaknál rugalmasabban kell alkalmazkodnia a változó építési igényekhez. Különös gonddal kell eljárni a népgazdaság fizetőképes építési keresletének kielégítésén belül a beruházási építés, mindenekelőtt az állami nagyberuházások építési feladatainak tervszerű megvalósítása terén.

A beruházási, ezen belül a nagyberuházási építési feladatok megvalósítása mellett fokozott figyelmet igényel a nemzeti vagyon jelentős részét képviselő építmények karbantartása, felújítása, a tatarozási munkák gondos elvégzése is. Az ezzel kapcsolatos tevékenységet 37-38%-kal kell növelni.

A technikai, technológiai fejlődés révén elérhető, hogy a tervidőszak végére az építőipari tevékenység iparosítási folyamata lényegében befejeződjék. Az állami építő-ipar valamennyi fontos területén széleskörűen alkalmazni kell a korszerű építésmódokat és technológiákat. A szükségszerűen költségesebb technikai megoldások alkalmazásának azonban együtt kell járnia a kivitelezési idő csökkenésével, valamint az épületek, építmények használati értékének növekedésével.

Az építési feladatok hatékony teljesítése, a kivitelezési idő csökkentése és a takarékos építési megoldások alkalmazása érdekében - a munka jobb megszervezése mellett - a tervezők, a beruházók és a kivitelezők együttműködésének javítására és szervezettebbé tételére is szükség van.

Az építőipar műszaki színvonalának emelését, szervezettségének fejlődését döntően saját forrásokból megvalósuló fejlesztéssel kell biztosítani. A hatékony, gyors fejlődést elérő nagyvállalatok számára nyújtandó állami költségvetési támogatás elsősorban gépesítést, a korszerű technológiák alkalmazását és ezáltal a nagyberuházásokat kivitelező kapacitások növelését szolgálja. Az építőipar fejlesztésére öt év alatt összesen mintegy 19-20 milliárd Ft beruházás fordítható.

3. Mezőgazdaság, erdő- és vízgazdálkodás

Mezőgazdaság

A mezőgazdaságban a termelési lehetőségek minél teljesebb és gazdaságosabb hasznosítására kell törekedni. A mezőgazdasági termékek termelése - az előző öt év átlagához viszonyítva - évi átlagban 3, 2-3, 4%-kal növekedjék. Ez a növekedés lényegében megegyezik az 1971-75 években elért fejlődéssel. Ezt a növekedést - a mezőgazdaságilag megművelt terület kismértékű csökkenése mellett - intenzív fejlesztéssel, a hozamok és a termelékenység erőteljes emelésével kell elérni. Fontos feladat, hogy a termelési struktúra jobban igazodjék a belföldi fogyasztói igényekhez és a gazdaságos külpiaci értékesítési lehetőségekhez, főként a minden piacon jól értékesíthető termékek arányának növelésével.

A növénytermelés fejlődési üteme meghaladja az állattenyésztését. A növénytermelésben ugyanis a komplex termelési rendszerek, az intenzív fajták, az új technológiák terjedése a következő időszakban a hozamok növelésének újabb tartalékait tárja fel, míg a nagyüzemi állattenyésztés fejlesztését a beruházási lehetőségek behatárolják.

A mezőgazdaság bővített újratermelésének alapját továbbra is a szocialista nagyüzemek képezik, amelyek gyorsan áttérhetnek a hatékony iparszerű termelési eljárásokra. E téren olyan ütemben kell előrehaladni, amilyen ütemben - a szakmai ismeretek bővülésével és a vezetés színvonalának javításával összhangban - létrejönnek a komplex biotechnikai és üzemszervezési feltételek. A komplex termelési eljárások terjedése erősíti a termelés hatékony fejlesztéséhez szükséges további ésszerű nagyüzemi koncentrálódás és szakosodás folyamatát.

A tervidőszakban - a háztáji és kisegítő gazdaságok termelésének további ösztönzése mellett is - növekszik a nagyüzemek részaránya a mezőgazdasági termelésben.

A mezőgazdasági termelés átlagosan 3, 2-3, 4%-os ütemű növeléséhez a nagyüzemének termelését 4, 5-5, 0%-kal kell növelni. Ennek megfelelően a nagyüzemi termelés részaránya - a mezőgazdasági termelésen belül - a tervidőszak végére 70%-ra emelkedik.

A jó természeti és üzemi adottságokkal rendelkező nagyüzemek termelésének dinamikus fejlődése mellett jelentős előrehaladást kell elérni a közepes adottságú gazdaságok fejlesztésének gyorsításában. A kedvezőtlen természeti feltételekkel rendelkező mezőgazdasági nagyüzemeknél a lehetőségekhez jobban alkalmazkodó, egyszerűbb, általában alacsony élő és holtmunka ráfordítást igénylő termelésszerkezet kialakítására kell törekedni.

A mezőgazdasági nagyüzemek kiegészítő tevékenysége az alaptervekenység sérelme nélkül, elsősorban a lakosság szolgáltatási igényeinek kielégítése, valamint a mezőgazdasági termékek feldolgozása érdekében fejlődjék.

A mezőgazdasági kisüzemeknél (háztáji és kiegészítő gazdaságoknál) a termelési lehetőségek jobb kihasználása érdekében az eddig bevált gazdaságpolitikát kell folytatni, szem előtt tartva a termelés anyagi-műszaki feltételeinek, az értékesítés biztonságának és a megfelelő érdekeltségnek fenntartását. Elő kell segíteni, hogy a tehénállomány a gazdaságokban az eddiginél kisebb mértékben csökkenjen, a sertéstermelés az utóbbi évek magas szintjén stabilizálódjék, a baromfi és a kisállattenyésztés, valamint a zöldség és gyümölcstermelés növekedjék.

A tudományos-műszaki haladás új eredményeit, a komplex termelési rendszereket a gazdaságossági követelmények, a rendelkezésre álló erőforrások és a vezetési-szervezési feltételek figyelembe vételével kell elterjeszteni, nagy gondot fordítva a már meglévő, különböző színvonalú termelőkapacitások minél jobb kihasználására és korszerűsítésére is.

A tervidőszakban tovább növekszik a mezőgazdaság anyagi-műszaki bázisa. Folytatódik a legfontosabb szántóföldi növények betakarításának és az állattenyésztési tevékenységnek a gépesítése. Az egy traktoregységre jutó mezőgazdasági terület 53 hektárról 47 hektárra csökken. A hozamok növelése érdekében tovább kell növelni a műtrágya és a növényvédőszer felhasználást, valamint az öntözést. A műtrágya-felhasználás - hatóanyagban - 1980-ban 1 hektár mezőgazdasági területre mintegy 300 kg, az 1975. évinél közel 40%-kal magasabb lesz. Emellett nagyobb figyelmet kell fordítani az istálló-trágyatermelésre és felhasználásra is. A növényvédőszer felhasználás kb. 50%-kal növekszik. Fontos feladat, hogy a vegyi anyagok felhasználása ne eredményezze a környezeti szennyeződés növekedését. Az öntözésre berendezett terület 150 ezer hektárral nő.

A terv a mezőgazdasági keresőlétszám mintegy 130 ezer fős csökkenésével számol. A mezőgazdasági keresők aránya tovább csökken és 1980-ban az összes keresőnek már kevesebb, mint 20%-át éri csak el. A munka termelékenysége a nagyüzemekben évi 6-8%-kal növekszik.

A mezőgazdaság fejlesztését mintegy 84-85 milliárd forint beruházás szolgálja, amelynek túlnyomó része (81 milliárd Ft) vállalati döntési körben valósul meg. A vállalati beruházások mintegy 30%-a az állattenyésztés fejlesztését segíti, ezen belül különös súllyal szerepel a korszerűsítés.

A fejlesztés középpontjában a gépesítés áll, a beruházásoknak mintegy fele ezt a célt szolgálja. Ennek megfelelően jelentősen csökken az építési beruházások aránya. Az építési beruházásoknál a kevésbé költségigényes, gazdaságos méretű és technológiai rendszerű építményeket kell előnyben részesíteni, előtérbe helyezve a rekonstrukciós bővítéseket. Az előző tervidőszakhoz képest jelentősen nő az intenzív kertészeti kultúrák fejlesztésére, szőlő- és gyümölcstelepítésekre, rekonstrukciókra fordítható pénzeszközök mennyisége és aránya. Továbbra is fennmarad a mezőgazdasági beruházások állami támogatásának rendszere, mint a termelési feladatok megvalósításának egyik fontos eszköze.

Növénytermesztés

A növénytermelés - a megelőző öt év átlagához viszonyítva - 3, 6-3, 8%-kal növekszik évente. Ezt a növekedést elsősorban a hozamok emelésével kell elérni. 1980-ban - átlagos időjárási feltételek mellett - például búzából 44 q/ha, őszi árpából 40 q/ha, kukoricából 52 q/ha, cukorrépából 400 q/ha és burgonyából 180 q/ha átlagtermelés várható.

A vetésszerkezet fő arányai lényegesen nem változnak. A gabonafélék vetésterülete megegyezik az utóbbi két év átlagával. A cukorrépa vetésterülete lényegében szinten marad, míg a dohányé és rostkenderé növekszik. Az exportlehetőségeink kihasználása, a hazai fehérjetakarmány-bázis növelése érdekében tovább növeljük a napraforgó és a szójabab vetésterületét. A burgonya vetésterülete - a termésátlagok emelkedése mellett - csökken, míg a zöldségféléké - összetételben jobban igazodva a szükségletekhez - némileg növekszik. A szálatakarmányok területe az állattenyésztés fejlődésével összhangban bővül.

A gabonatermelés a tervidőszak végén eléri a 14-14, 5 millió tonnát. Ezáltal biztosítható az ország kenyérgabona szükséglete, az állattenyésztés szemes-abrak ellátása és a gabonaexport jelentős mértékű növelése. Fontos feladat a gabonátárolók további építése.

A kertészeti ágazatok fejlesztése az elkövetkező időszak egyik súlyponti feladata. A tervidőszak alatt a zöldségtermelés 21-22%-os, a gyümölcstermelés 16-17%-os növelésére van szükség az előző öt év átlagához képest. A szőlő-, a gyümölcs- és a zöldségtermelésben egyaránt a megfelelő fajták alkalmazása, a korszerű termelési eljárások, az öntözés, a gépesítés fokozása révén növelni kell a hozamokat és ezáltal biztosítani a belföldi szükségletek kielégítését és a gazdaságos kivitel növelését.

A szőlőtermesztésben befejeződik az ültetvények rekonstrukciója, amelynek keretében öt év alatt 15.000 ha telepítést hajtunk végre. A szőlőterület némi csökkenése mellett az átlaghozamok 22-24%-os növekedésével 1980-ban 6 millió hl bortermés érhető el.

A gyümölcsültetvény területe nem változik számottevően, de a 35.000 ha új telepítés tovább javítja az igényekhez igazodó faj- és fajtaösszetételt és a termelés hatékonyságát. 1980-ban mintegy 1, 8 millió tonna gyümölcstermés várható, amiből az alma több mint 1 millió tonnát tesz ki.

A zöldségtermesztés fejlesztése, a termésátlagok növekedése fokozottabban szolgálja a lakosság friss zöldséggel való biztonságos ellátását, emellett az exportlehetőségek kihasználását.

A szálás takarmány-termesztés fokozásával - az évelő pillangósok vetésterületének kb. 50 ezer hektárral való növelése révén -, továbbá a rét- és legelőgazdálkodás hatékonyságának emelésével elő kell segíteni az állattenyésztés zöldtakarmánnyal történő jobb ellátását. Jelentős mértékben növelni kell a hazai fehérjetakarmányok és tömegtakarmányok termelését, fokozni a hazai termelés szerepét a fehérje-takarmányellátásban. Jelentős előrehaladásra van szükség a növénytermelés melléktermékeinek (főleg cukorrépafej, kukoricaszár) a takarmányozásban való felhasználásában.

A termelés fejlesztésében a következő tervidőszakban is jelentős szerepet játszanak a korszerű termelési rendszerek, de az elmúlt évek nagyarányú területi növelése helyett most a termelés hatékonyságának fokozása kerül előtérbe.

A gépesítésre alapvetően a komplex ágazati géprendszerekre való áttérés és ezzel együtt a nagyteljesítményű gépek széles körű elterjedése lesz jellemző. Egyre nagyobb hangsúlyt kap az olyan irányú, az energiatakarékos üzemeltetést biztosító gépesítés, amelynek révén a munkák optimális minőségű és időtartamú elvégzése, a termékvesztések csökkentése válik lehetővé.

Az öt év alatt beszerzendő mintegy 33.000 új traktorból közel 7000 db 150 LE-s vagy annál nagyobb teljesítményű lesz. A 80 LE-s MTZ traktorokból 22000 darabot kap a mezőgazdaság. A kiselejtezésre kerülő öreg traktorok száma a beszerzéseknél ugyan nagyobb lesz, de az 1 hektár területre jutó traktor-lóerő így is 0,8 LE-re fog növekedni. Az önjáró betakarítógépek térhódítása a gabonafélék mellett az egyéb kultúrák fokozott nagyüzemi gépesítését is lehetővé teszi.

Állattenyésztés

Az állattenyésztést az V. ötéves terv időszakában a megelőző öt év átlagához képest évi átlagban kb. 3%-os ütemben szükséges fejleszteni, ami a nagyüzemekben évi 5-6%-os növekedési ütem elérését teszi szükségessé. A termelés növelését elsősorban a meglévő férőhelyek és termelő-berendezések jobb kihasználásával, a hatékonyság fokozásával kell elérni.

Az állattenyésztésen belül továbbra is fontos feladat a szarvasmarha-tenyésztés fejlesztése mind a belföldi tej- és húsellátás, mind a vágómarha exportlehetőségek kihasználása érdekében. Ennek alapvető feltétele, hogy az összes tehenállomány a tervidőszakban 11-13%-kal növekedjék, és ezen belül a tejelő tehenállomány a jelenlegi szint körül alakuljon. Az állomány erőteljes növelése különösen a nagyüzemekben szükséges, de fokozottabb támogatást kap a háztáji és kiegészítő gazdaságok tehentartása is, hogy a tehenállomány csökkenésének üteme a kisgazdaságokban mérséklődjön.

A belföldi tej- és tejtermékellátás zavartalan biztosítása érdekében a tejhozam fokozása révén, a tejtermelést 16-18%-kal szükséges növelni. Ez a tejirányú szakosodás gyorsításával, a nagy hozamú tehenészetek kialakításával és kihasználásával, a tartási és takarmányozási körülmények javításával valósítható meg. A gazdaságos vágómarha-termelést az extenzív, kevésbé eszköz- és munkaigényes, fejés nélküli hús- marhatartás kialakításával lehet elérni.

A lakosság húsellátásának kielégítése, a húsipari termékek gyártásának növelése jórészt a vágó-sertés-termelés fokozásával valósítható meg. Ezért a tervidőszakban a vágó-sertés-termelést 9-10%-kal szükséges növelni. A termelés növelését a nagyüzemekben kell megvalósítani oly módon, hogy a meglévő termelő-berendezések jobb kihasználásával, korszerűsítésével, bővítésével lényegesen növekedjen a termelés hatékonysága. Ezzel összhangban kell továbbfejleszteni a tartási, takarmányozási feltételeket, valamint az igényeknek jobban megfelelő fajták kialakítását és elterjesztését.

A nagyüzemi sertés-termelés fejlesztése mellett a kisüzemknél olyan érdekeltséget kell biztosítani, hogy a tenyésztői kedv ne csökkenjen és a termelés a jelenlegi magas szint körül alakuljon.

A juhtenyésztésben - a kedvező értékesítési lehetőségek kihasználása érdekében - növelni kell a hústermelést, de ezzel egyidejűleg a gyapjútermelést is.

A vágóbaromfi és tojástermelést elsősorban a növekvő hazai fogyasztási igények kielégítése érdekében és a gazdaságos exportlehetőségek mértékéig kell fejleszteni.

Ez a meglévő termelő-berendezések korszerűsítésével, a nagyteljesítményű fajták elterjesztésével, a hatékonyság növelésével és a nehéztestű baromfi fajok arányának növelésével oldható meg. Továbbra is nagy figyelmet kell fordítani az egyéb állattenyésztési ágak (hal, nyúl stb.) gazdaságos fejlesztésére.

Erdőgazdálkodás

Az erdőgazdálkodás fejlesztésének feladatait nagymértékben meghatározza egyrészt az, hogy az erdő termékei és az erdőgazdálkodás szolgáltatásai iránti igények állandóan növekednek, másrészt az, hogy Magyarország fafelhasználásának közel 50%-a, ipari fa felhasználásunknak pedig közel 80%-a importból származik.

A hazai fanyersanyag jobb hasznosítása és a faállomány kedvezőbb újratermelése érdekében tovább növeljük a fakitermelés és a kitermelt faanyagot fokozottabb mértékben hasznosítjuk ipari célra.

Az élőfa-készlet további növelése és a távlati faszükséglet biztosítása érdekében az erdőtelepítés és fásítás folytatására van szükség. Ennek keretében mintegy 45 ezer ha új erdőtelepítésre kerül sor. Az erdőfelújítások során az erdőszerkezet átalakításával biztosítjuk a termőhelyi adottságok jobb kihasználását.

Az eddigieknél is fokozottabban kell fejleszteni az erdőgazdálkodás környezetvédelmi és jóléti szolgáltatásait, különösen a nagyvárosok és ipari települések közelében.

Vízgazdálkodás

A társadalmi-gazdasági fejlődés következtében gyors ütemben nő a lakosság, az ipar és a mezőgazdaság vízigénye, ugyanakkor a fokozódó vízszennyezés egyrészt csökkenti az egyébként is korlátozott vízkészlet felhasználhatóságát, veszélyezteti a természeti környezetet, másrészt viszont a vizek káros hatásai is mind nagyobb társadalmi értékeket veszélyeztetnek. Ezek a körülmények határozzák meg a vízgazdálkodás fejlesztésének feladatait és ütemét.

Vízkészleteink hatékony hasznosítása érdekében folytatódik a nagyobb földrajzi területek összehangolt vízgazdálkodását szolgáló rendszerek fejlesztése. A vízigények és vízkészletek egyensúlyának megteremtésére elsősorban a Tisza völgyében teszünk az V. ötéves tervidőszakban lépéseket. A vízhiány csökkentése, e térség lakossági, ipari és mezőgazdasági vízigényeinek biztonságos kielégítése érdekében befejeződik a Kiskörei Vízlépcső tárolójának építése és megkezdődik a Csongrádi Vízlépcső megvalósítása. A Duna vízgazdálkodási és energiatermelési lehetőségeinek további hasznosítása érdekében Csehszlovákiával közösen megkezdődik a Gabcikovo-Nagymarosi Vízlépcső rendszer építése is.

Az iparfejlesztés, a kiemelt üdülő területek és a vízkészletekben szegény közművesítetlen területek vízellátása, a vízigények és a vízkészletek tér- és időbeli összehangolása szükségessé teszik a nagytérségi regionális víztermelő-szolgáltató létesítményrendszerek továbbfejlesztését.

A lakásépítéshez kapcsolódóan a lakosság közműi vízellátását elsősorban a fővárosban, a nagyobb ipari központokban és a legrosszabb vízellátási körülményekkel rendelkező kisebb településeken kell fejleszteni. A közműves vízellátásban részesülő lakosság száma mintegy egy millió fővel, az ellátottak aránya az ország lakosságának 72-73%-ára emelkedik. A lakásépítési programhoz kapcsolódó közműfejlesztés nyomán a lakásállomány 48-50%-a lesz bekapcsolva a közműhálózatba. Tovább folytatódik a vízellátó hálózatok rekonstrukciója is.

A csatornázás fejlesztése is a lakásépítési programhoz kapcsolódik. A tervidőszak végére a lakosság 35-37%-a élhet a csatornahálózatba bekapcsolt területen. A korlátozottabban rendelkezésre álló erőforrások miatt a szennyvíztisztító kapacitás fejlesztését a legkritikusabb helyeken - főváros, nagy ipari központok, Balaton és Velencei-tó környete - koncentráltan, szigorú sorolás mellett kell végrehajtani.

A mezőgazdasági termelés biztonságának fokozását szolgálja az öntözővíz igények kielégítése és a belvízlevezető rendszerek továbbfejlesztése. Az árvízi elöntésektől veszélyeztetett nemzeti vagyon biztonságának növelésére - a meglévő létesítmények fejlesztésével és újak építésével - folytatódik az árvízvédelmi rendszerek és a védekező szervezet erősítése.

A vízkészletek elosztására, a vizek tisztaságának és a természetes környezet védelmére irányuló nemzetközi együttműködés tovább fejlődik.

4. Szállítás és hírközlés

A társadalmi-gazdasági fejlődés, valamint a gyorsan bővülő nemzetközi kapcsolatok következtében a következő ötéves időszakban is erőteljesen növekednek a szállítási és a hírközlési igények. Ezek kielégítését elsősorban a termelékenység, az anyagtakarékosság és az eszközkivétel fokozása, a műszaki színvonal és a biztonság emelése, továbbá az üzemi technológia és a munkaszervezés tökéletesítése révén kell biztosítani.

Az áruszállításban - főként a nemzetközi (az export, az import és a tranzit) és ezen belül mindenekelőtt a vasúti szállítások továbbra is dinamikus növekedése miatt - öt év alatt kb. 32-34%-os teljesítményfelfutással kell számolnunk. Ezen belül azonban egymástól eltérő mértékű lesz az egyes szállítási módok fejlődése. A vasúti közlekedés áruforgalma várhatóan mintegy 18%-kal növekszik és továbbra is jelentős mértékben 35-38%-kal emelkedik a közúti közlekedés teljesítménye. A csővezetékes szállítás közel két és félszeresére nő, míg a vízi közlekedésben - főként a tengerhajózás fejlődése révén - kb. 37%-os teljesítményfelfutás várható.

A személyszállítási teljesítmények öt év alatt várhatóan 22-24%-kal növekednek. Ezen belül az egyéni tömegközlekedés további térhódítását és a teljesítményének kb. 40%-os felfutását figyelembe véve a tömegközlekedés feladatai kb. 10%-kal emelkednek. A vasúti és a fővárosi tömegközlekedés teljesítményei várhatóan nem növekednek, viszont a távolsági autóbussz-közlekedésben 17-18%-os, a vidéki városok helyi közlekedésében 30-32%-os növekedésre kell számítani. A légi közlekedés teljesítményei pedig több mint kétszeresére emelkednek.

A közlekedéspolitikai koncepcióval összhangban tehát tovább folytatódik a közlekedési munkamegosztás módosulása és gyors ütemben korszerűsödik a közlekedés belső struktúrája is. A struktúraváltozás során egyes közlekedési módok - mint pl. a közúti közlekedés, a városi

közlekedés és a csővezetékes szállítás - fejlődése jelentősen felgyorsul, miközben a vasúti közlekedés (főként az áruszállításban) így is megőrzi vezető szerepét.

A technika fejlődését és az igények nagyarányú növekedését követve jelentősen gyorsul a hírközlés fejlődése is. Teljesítményei mintegy 30%-kal fognak növekedni a tervidőszak során.

A szállítás és hírközlés fejlesztésére öt év alatt összesen 105 - 107 milliárd Ft, a közúthálózat korszerűsítésére és fenntartására pedig kb. 45 milliárd Ft fordítható. A növekvő szállítási és hírközlési feladatok ellátása és a struktúraváltozásból adódó igények megfelelő kielégítése e ráfordítások mellett csak úgy biztosítható, ha a legfontosabb fejlesztési célok megvalósítására - mindenekelőtt a szállító kapacitást közvetlenül meghatározó tényezők fejlesztésére, a szűk keresztmetszetek mielőbbi felszámolására - koncentráljuk az anyagi lehetőségeket és a meglévő eszközök jobb kihasználásával, üzemeltetési idejének meghosszabbításával csökkentjük a beruházási igényeket.

Az anyagi erőforrások felhasználása során továbbra is elsődleges feladat az áruszállítás (mindenekelőtt a vasúti közlekedés), a tömegközlekedés (különösen a fővárosi, valamint az elővárosi és városkörnyéki közlekedés) fejlesztése, valamint a tömegkommunikáció kiterjesztése és a hírközlés rekonstrukciója. Fontos feladat továbbá a szállítási és hírközlési tevékenység üzemelési biztonságának a fokozása is. Az előzőeknél valamivel mérsékeltebb fejlesztés irányozható elő a motorizációs színvonal és a lakosság távbeszélő ellátottságának a fejlődése, valamint a közlekedési és hírközlési szolgáltatások minőségének a javítása terén.

Szállítás

A szállítási feladatok zavartalan ellátására törekedve fontos feladat a vasút szállítókapacitásának bővítése és komplex fejlesztésének, rekonstrukciójának folytatása. A vasúthálózat korszerűsítésében elsősorban a nemzetközi vonalak és a csomópontok (Szolnok, Debrecen, Záhony, Bp. Kelenföld, határállomások stb.) fejlesztésére, a szűk keresztmetszetek felszámolására, továbbá a forgalomirányítás automatizálására kell koncentrálni a rendelkezésre álló erőforrásokat. A tervidőszak folyamán legalább 1700 km vasútvonal kerül korszerűsítésre és 750-800 km hosszban történik meg a korszerű biztosító berendezések létesítése. Mintegy 160 km hosszúságban sor kerül újabb vonal-villamosítására is.

A korszerű diesel és villamos vontatás aránya tovább nő. A diesel és villamos vontatás aránya 92-96%-ra, a dieseltolásé 85-90%-ra emelkedik. A szükséges járműselejtezők pótlása mellett bővül a teherkocsi-állomány raksúly kapacitása.

A közúti közlekedés és a csővezetékes szállítás fejlesztésével tovább korszerűsödik az áruszállítási munkamegosztás. A közúti áruszállításban mindenekelőtt a rövid távú belföldi fuvarigények kielégítését kell biztosítani. Ennek érdekében a tehergépkocsi állomány 1975-től 1980-ig 120 ezer darabról mintegy 150 ezer darabra nő.

Az autóbusz-közlekedés a tervezett fejlesztés révén várhatóan eleget tesz majd a növekvő szállítási feladatoknak és az utazás minőségi feltételeiben is javulásra számíthatunk. A távolsági és a városi autóbusz-közlekedés iránt jelentkező növekvő igények kielégítése érdekében az autóbusz-állomány a tervidőszak végére 13 ezer darabra növekszik.

Az új beszerzések mellett azonban szükség lesz mintegy 600-800 db elhasználódott autóbusz felújítására is. A személygépkocsik száma a tervidőszakban 560 ezerről 900 ezer darabra növekszik.

A városi tömegközlekedés fejlesztése - beleértve az elővárosi és városkörnyéki közlekedési kapcsolatok kiépítését is - különösen a fővárosban és az öt vidéki nagyvárosban fontos feladat. Ennek érdekében Budapesten sor kerül a metró észak-déli vonalának részleges üzembe helyezésére, megkezdődik a dél-budai metróvonal építése és folytatódik a felszíni tömegközlekedés fejlesztése és korszerűsítése. A vidéki nagyvárosok tömegközlekedésének fejlesztése szintén javítani fogja a közlekedés feltételeit. A többi város és település belső közlekedésének korszerűsítésében mérsékeltbb fejlődésre van lehetőség.

A növekvő gépkocsiforgalommal összhangban az országos és a tanácsi úthálózatnál elsősorban a közúthálózat korszerűsítésére és kapacitásbővítésére kell koncentrálni az erőforrásokat, növelve a főbb csomópontok áteresztő képességét, biztosítva a forgalom zavartalanabb, biztonságos lebonyolításának feltételeit. Nagy gondot kell fordítani a közutak fővárosi bevezető és egyéb településeken átmenő szakaszainak a korszerűsítésére, a fontosabb vasúti és közúti keresztezések külön szintű kialakítására.

A közúthálózat fejlesztése keretében tovább folytatódik az autópálya-építés, összesen mintegy 90 km (2x2 nyomú autópályában kifejezve 75 km) gyorsforgalmi út épül, és egyúttal megkezdődik az autópályákhoz csatlakozó budapesti bevezető szakaszok, valamint az azok összeköttetését biztosító utak kiépítése is.

A polgári repülés feltételeinek javítása, biztonságának fokozása érdekében mindenképp a korszerű repülésirányító rendszer kiépítése a legfontosabb feladat. Emellett az új felszálló pálya és a műszaki bázis kiépítésével megkezdődik a Ferihegyi repülőtér komplex fejlesztése. A légi közlekedés fejlesztését szolgáló repülőgép-beszerzés a szükséges selejtezések pótlását szolgálja.

A vízi közlekedésben a gazdaságos tengerhajózás jelentős fejlesztése mellett a toló és önjáró hajózási formák további kiterjesztésével folytatódik a folyami teherhajózás korszerűsítése és megkezdődik a személyhajópark elkerülhetetlenül szükséges rekonstrukciója.

Hírközlés

A tömegkommunikációs hálózat fejlesztése a lakosság túlnyomó többsége számára biztosítani fogja a rádió és televízió műsorok jó minőségű vételi lehetőségét. A tervidőszak első felében befejeződik az új nagyteljesítményű középhullámú rádióadó és az Interszputnyik rendszerű műholdkövető földi állomás építése. Megkezdődik a KGST tagországok közötti közös, komplex hírközlőrendszer kiépítése is.

A vezeték nélküli hírközlés eszközeinek, nyomvonalas létesítményeinek rekonstrukcióját - a szükséges bővítések mellett - fokozott mértékben előtérbe kell helyezni. Az anyagi lehetőségek az igényekhez képest e téren ugyan szerényebb előrelépést biztosítanak. A helyi távbeszélő hálózat a tervidőszak folyamán legalább 200 ezer állomással bővül, és egyúttal folytatódik a távhívás rendszerének a kiterjesztése is. A lakosság telefonellátottsága javul, a távbeszélőre várakozó igénylők száma azonban így is növekedni fog.

5. Belkereskedelem és idegenforgalom

Belkereskedelem

A belkereskedelem áruforgalma 29-30%-kal, ezen belül a kiskereskedelmi áruforgalom volumene 26-27%-kal emelkedik. (Az élelmiszerkereskedelem és a vendéglátás forgalma 20-21%-kal, a ruházati cikkek eladása 17-18%-kal, a vegyesiparcikké 38-39%-kal nő.) A forgalom növekedése és az áruforgalom színvonalának javítása szükségessé teszi, hogy az ágazatban foglalkoztatottak létszáma az 1975. évi 450 ezerről 1980-ig kb. 500 ezerre növekedjék.

Az ágazatban képződő fejlesztési források, az igénybe vehető bankhitel és a tervezett állami támogatás együttesen 32-34 milliárd Ft beruházást tesznek lehetővé. Leggyorsabban, a népgazdasági átlagot meghaladó ütemben, a fogyasztási cikk kereskedelem fejlesztését célzó beruházások növekedhetnek. Az e célra fordítható beruházások összege mintegy 22 milliárd forint lehet.

A fogyasztási cikk kereskedelem fő feladata továbbra is a lakosság több, jobb, választékosabb közszükségletei cikkel való ellátása, a szolgáltató tevékenység igényekhez igazodó bővítése. Ennek érdekében javítani kell a vásárlási körülményeket, lehetővé tenni a bevásárlásra fordított idő csökkenését, fokozni a kereskedelem kulturáltságát.

A tervidőszakban a kiskereskedelmi hálózat mintegy 900 ezer m²-rel növekedhet, amelyből 260-270 ezer m² a lakótelepek kapcsolódó létesítményeként épül meg. A területi aránytalanságok megszüntetése érdekében elsősorban a főváros, valamint a városok és ipari központok kereskedelmi hálózatát kell bővíteni. (A hálózatfejlesztésből a főváros 24-25%-kal részesülhet.) A hálózatfejlesztésnél különös figyelmet kell fordítani a nagy alapterületű egységek építésére, az üzlethálózat összetételének javítására, a célszerű és olcsó kivitelezésre.

Az extenzív fejlesztés mellett továbbra is fontos cél a meglévő üzlethálózat teljesítőképességében rejlő tartalékok feltárása, az intenzív fejlesztési lehetőségek hasznosítása, a hatékony kiszolgálási formák további elterjesztése, a vásárlási körülményeket javító és a kereskedelmi munkát megkönnyítő technikai fejlesztés és szervezési tevékenység.

A vendéglátásban az étkezési szolgáltatások minőségének javítása, az olcsó, de kulturált önkiszolgálás bővítése a legfontosabb feladat. Fokozott gondot kell fordítani a közétkeztetés és a gyermekélelmezés fejlesztésére is.

A nagykereskedelemben az árutárolás és mozgatás teljesebb gépesítésével, esetenként automatizálásával, az áru útjának rövidítésével kell a hatékonyságot növelni.

A korszerű, jól gépesíthető raktárhálózat mintegy 150 ezer m²-es bővítésével párhuzamosan sor kerülhet az elavult, korszerűtlen raktárak egy részének felszámolására.

A nagykereskedelemnek a termelővállalatokkal való tartós kapcsolatokra, szervezett együttműködésre és a kiskereskedelemmel jobban összehangolt üzletpolitikára kell törekednie.

A felvásárló kereskedelemben a zöldség-gyümölcs hűtőraktárak és burgonyatárolók építésének folytatása mellett a csomagolt, konyhakész zöldség- és gyümölcsfélék kínálatának javítása céljából, a komplex gépesítés a fő feladat.

A termelőeszköz-kereskedelem fejlesztése a racionális termékforgalmazást szolgálja. Azoknál az alapvető anyagoknál és féltermékeknél, amelyekből a koncentrált készletartás népgazdaságilag előnyös, a termelőeszköz-kereskedelmi vállalatok szerepe megnövekszik. A melléktermék és hulladék begyűjtő kereskedelem fejlesztésével a hasznosítható másodnyersanyagokkal való jobb gazdálkodást kell elősegíteni.

Idegenforgalom

Az életszínvonal emelkedésének, az életkörülmények javulásának és a szabadidő növekedésének eredményeként jelentősen fokozódnak a lakosság üdülési, kirándulási, utazási igényei. A belföldiek által a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma 1980-ban várhatóan már meghaladja a 14 milliót. A növekvő igények kielégítése céljából folytatódik a kiránduló központok komplex építése. A területrendezés és a közművesítés mellett meggyorsul a kereskedelmi és szolgáltató létesítmények fejlesztése és az olcsó, tömegigényeket kielégítő szállásférőhelyek számának gyarapítása.

A belföldi turisztikai létesítmények fejlesztéséhez a terv jelentős állami támogatást irányoz elő, részben a már megkezdett kiránduló központok építésének folytatása, részben pedig mintegy 2 ezer olcsó szállásférőhely létrehozása céljából. Fontos feladat annak elősegítése is, hogy a fiatalok egyre nagyobb számban kapcsolódhassanak be az ifjúsági turizmusba.

Nemzetközi idegenforgalmunk fejlődésének üteme előreláthatólag valamelyest mérséklődik, viszont a devizabevételek a turistaforgalomnál nagyobb mértékben, legalább 60%-kal fognak növekedni. Idegenforgalmunk döntő többsége változatlanul a rubel elszámolású országokkal bonyolódik. Az innen érkezők száma 1980-ban már elérheti a 8 millió főt. A konvertibilis deviza-elszámolású országokból érkezők számának növelése céljából idegenforgalmi kínálatunk sajátos elemeinek a fejlesztését kell előtérbe helyezni. E célból a lehetőségektől függően folytatjuk a gyógyvízkincsünk idegenforgalmi hasznosítását célzó fejlesztéseket.

Az idegenforgalmi fogadóképesség komplex fejlesztésével fokozni kell versenyképességünket a nemzetközi piacon. Idegenforgalmi kínálatunk bővítése céljából 6-6, 5 ezer férőhellyel kell növelni a szállodai kapacitást. Ennek keretében már a tervidőszak elején üzembe helyezésre kerül a Hilton szálló, valamint a margitszigeti és a hévízi gyógyszálló.

A külföldre utazó magyar állampolgárok száma továbbra is dinamikusan fog növekedni, 1980-ban már elérheti a 4 millió főt. A kiutazók 80-85%-a változatlanul a szocialista országokat keresi fel.

III. A lakosság életszínvonala és életkörülményei

Foglalkoztatottság

A foglalkoztatáspolitikában - a teljes foglalkoztatottság fenntartása mellett - alapvető cél a munkaerő hatékony foglalkoztatási feltételeinek a bővítése, a társadalmi munkaidőalap jobb kihasználása. Ez elsősorban a munkaszervezés korszerűsítését, a műszaki fejlesztést, az állóeszközök jobb kihasználását, valamint a munkaerőkölcs és munkafegyelem javítását teszi szükségessé.

Az V. ötéves terv időszakában az aktív keresők száma csak kismértékben, kb. 60 ezer fővel növekedhet. Ilyen körülmények között a munkaerő felhasználásban azzal kell számolni, hogy - a műszaki fejlesztéssel, valamint a hatékonysági és termelékenységi követelményeinkkel összhangban - az iparban a foglalkoztatottak száma lényegében a IV. ötéves tervben elért színvonalon marad, az építőiparban és a közlekedésben kismértékű (6, ill. 4%-os) létszámnövekedés következik be. Ugyanakkor a kereskedelemben és a nem termelő ágazatokban - a lakosság ellátásának bővítése és az ellátás minőségének javítása érdekében - viszonylag jelentősen, kb. 10-11%-kal, összesen kb. 130-140 ezer fővel nőhet a létszám. A mezőgazdaságban - elsősorban a gépesítés és hatékonyság javulásának eredményeként - kb. 130 ezer fős létszámcsökkenésre van lehetőség, így a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma kb. 1 millióra, az összes foglalkoztatáson belüli aránya kb. 20%-ra csökken.

A munkaerőhelyzetben népgazdasági szinten jelentkező feszültségek földrajzi területenként eltérő intenzitással jelentkeznek. A nagyobb ipari centrumokban és Budapesten a munkaerő-kereslet összességében és szerkezetében is jóval meghaladja a kínálatot. A termelő ágazatokban ezért munkaerőt felszabadító fejlesztéseket kell előirányozni és munkaszervezési intézkedéseket foganatosítani, a nem termelő ágazatokban is komoly gondot kell fordítani a munkaszervezésre, a racionálisabb munkaerő-gazdálkodásra.

Reálbér, reáljövedelem

A hatékonysági követelményekkel összhangban az V. ötéves terv időszakában bővülnek az ösztönzés céljait szolgáló nominál-kereset növekedési lehetőségei s ezáltal a reálbér az eddiginél is fontosabb tényezője lesz a reáljövedelem növekedésének. Öt év alatt az egy keresőre jutó reálbér - a hatékonysági követelmények teljesítése mellett - 16%-kal, az egy főre jutó reáljövedelem pedig 20%-kal emelkedhet.

A vállalati szférában az átlagkeresetek (bér és részesedés együtt) - részben a nyereségtől függetlenül - rendszeresen évi 4, 5-5%-kal növekedhetnek. Hasonló mértékű automatikus keresetnövekedésre van szükség a költségvetés területén dolgozók körében is, hogy a jelenleg meglévő kereseti aránytalanságok tovább ne fokozódjanak. A bérpolitika és a bérpreferencia eszközeivel is elő kell segíteni, hogy a keresetekben a végzett munka mennyisége és minősége, a szakképzettség, a munkakörülmények stb. fokozottabban jussanak érvényre, a kereseti arányok jobban ösztönözzenek a termelékenység növelésére, a hatékonyság javítására, a munkaerő helyes irányú mobilitására. Következetesebben kell érvényesíteni az egyenlő munkáért egyenlő bér elvét. A szabályozórendszer és a különböző bérpolitikai intézkedések együttes hatására az átlagkeresetek év átlagban 6-6, 5%-kal emelkednek.

Törekedni kell arra, hogy a termelőszövetkezetekben dolgozók keresetének növekedése azonos legyen a munkás alkalmazottakéval. E követelményt a mezőgazdaság ár-, adórendszerének és jövedelem szabályozásának módosítása is elősegíti. Az egyes termelőszövetkezetek közötti indokolatlan kereseti különbségek mérséklése érdekében gondoskodni kell arról, hogy a kedvező feltételek között gazdálkodó termelőszövetkezetek személyes jövedelemképződésének üteme mérséklődjön, de fennmaradjon a kellő érdekelttség a termelés növelésére és a termelési szerkezet javítására. Alapvető népgazdasági érdek az is, hogy a háztáji és kiegészítő gazdaságokban ne csökkenjen a termelési kedv és az ebből származó pénzbenei és természetbeni jövedelmek - ha viszonylag kismértékben is- tovább növekedjenek.

A családok egy főre jutó jövedelmét nagymértékben befolyásolják a demográfiai tényezők, az eltartandó gyermekek és öregek száma. Arra kell törekedni, hogy a keresőképtelenek eltartásának terheit az állam növekvő mértékben vállalja magára, elősegítve ezzel, hogy az egy főre jutó családi jövedelemkülönbségek mérséklődjenek. A terhek átvállalásának alapvető formája a pénzbenei társadalmi juttatások bővülése, amelyek öt év alatt több mint 70%-kal emelkednek.

A pénzbenei társadalmi juttatások növelése elsősorban a családi pótlék, a gyermekgondozási segély, valamint az alacsony, régi nyugdíjak és nyugdíj jellegű ellátások differenciált emelését, illetve az egyéni körülmények alapján mérlegelt, személyre szóló - a különösen kedvezőtlen körülmények között élők - szociális segélyezés bővítését szolgálja.

A családpolitikai feladatok körében előtérben állnak azok az intézkedések és támogatásformák, amelyek a pénzbenei támogatáson túl a nő- és ifjúságpolitikai határozatokból adódó feladatok megoldásához nyújtanak segítséget. Kiemelt szerepet kap a gyermekek eltérő családi nevelési körülményeinek kiegyensúlyozását is elősegítő lakás, bölcsődei, óvodai, iskolai, napközi otthoni, diákotthoni hálózat, az üdültetés, az egészségügyi és kulturális szolgáltatások fejlesztése, az idős, a beteg hozzátartozókról való családi gondoskodás intézményes és korszerű formáinak megteremtése.

A természetbeni társadalmi juttatások növekedése - a feltételrendszer alapvető változtatása nélkül - valamivel gyorsabb lesz, mint az összes jövedelmek emelkedése és a még fennálló területi különbségek is fokozatosan csökkennek.

Az árpolitikának a jövedelempolitikával együttesen kell szolgálnia a lakosság életkörülményeinek javulását. Ennek érdekében gondoskodni kell arról, hogy a fogyasztói árak, illetve a fogyasztói árszínvonal mindenkor életszínvonal-politikai céljainkkal összhangban alakuljanak. A tervidőszakban olyan fogyasztói árintézkedéseket célszerű végrehajtani, amelyek a népgazdasági egyensúly javítása és a fogyasztók jobb orientálása érdekében az értékarányoknak jobban megfelelő fogyasztói árviszonyok irányába jelentenek lépést.

A fogyasztói árak mozgását az V. ötéves tervidőszakban több tényező határozza meg. A hatósági árak központi emelése - amely jövedelemnövelő intézkedések révén részben kompenzálásra kerül - a gazdaságilag előnyösebb fogyasztási szerkezet, a takarékosággal jobban számoló fogyasztói magatartás kialakulását szolgálja. Ennek keretében kerül sor a tüzelőanyagok, villamos energia, egyes építőipari anyagok és alapvető élelmiszerek árának emelésére 1976-ban.

A szakaszos termelői árrendezések a tervidőszak későbbi éveiben is szükségessé teszik a fogyasztói árak változtatását a nem alapvető fogyasztási cikkek körében (vegyipari termékek és műanyagok, papíripari termékek stb.).

A hatósági árintézkedések mellett a szabad árformába tartozó termékek árainak és a mezőgazdasági szabadpiaci áraknak az emelkedését is figyelembe véve éves átlagban 3, 5%-os fogyasztói árszintemelkedéssel lehet számolni.

Fogyasztás és áruellátás

A lakosság fogyasztása a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedésével és a lakossági jövedelmek fejlődésével összhangban évi átlagban 4, 2%-kal, öt év alatt 23%-kal emelkedhet. A fogyasztás előirányzott növekedésének biztosítása érdekében a terv alapvető gazdaságpolitikai céljai közé tartozik a különböző termékek és szolgáltatások iránti lakossági kereslet minél teljesebb kielégítése, az áruellátás folyamatos javítása, a kiegyensúlyozott fogyasztói piac.

Az áruellátásban tovább növekszik a fogyasztási cikkek importjának a szerepe. A szocialista országokból származó áruimport volumenének növekedése meghaladja a lakosság fogyasztásának fejlődését.

Az öt év alatt 14-15%-kal növekvő élelmiszerfogyasztásban a magasabb tápértékű ételek, az állati eredetű és vitamindús élelmiszerek fogyasztásának növekedése az átlagosnál dinamikusabb lesz. Az élelmiszeriparnak és a kereskedelemnek mind mennyiségben, mind választékban jelentősen fokoznia kell kínálatát a feldolgozott, hűtött, konyhakész termékekből.

A terv előirányzatai szerint 1980-ban az egy főre jutó húsfogyasztás elérheti a 76-78 kg-ot, (1975-ben: 70-71 kg) a gyümölcsfogyasztás a 90-95 kg-ot (1975-ben 82-83 kg), a zöldségfogyasztás a 95-100 kg-ot (1975-ben: 90-91 kg). Várható, hogy a tej- és tejtermékek iránti kereslet növekedése továbbra is dinamikus lesz és ezek egy főre jutó fogyasztása (az 1975. évi 126 kg-mal szemben) 1980-ban elérheti a 155 kg-ot. Az élelmiszerfogyasztás összetételének korszerűsödését jelzi a zsiradékok és cereáliák fogyasztásának további csökkenése. Az üdítőitalok és természetes gyümölcslevek fogyasztásának növekedését a választék bővítésével, az ellátás javításával is ösztönözni kívánjuk.

A vendéglátás kiskereskedelmi forgalma öt év alatt kb. 19%-kal növekszik. Bővülnek a gyors és kulturált étkezési lehetőségek. Emellett számottevő fejlődést kell elérni a munkahelyi és különösen a diák és gyermekétkeztetés színvonalának javításában.

A ruházati cikkek fogyasztása és kiskereskedelmi forgalma 17-18%-kal növekszik. Az árukínálatnak lehetővé kell tennie az öltözködési és a lakáskultúra fejlődését, az új, korszerű, könnyen kezelhető anyagokból készült termékek elterjedését. Alapvető javulást kell elérni a gyermekek és a fiatalok öltözködését szolgáló cikkek kínálatában.

Az V. ötéves terv időszakában is a tartós fogyasztási cikkek kereslete és fogyasztása nő a legdinamikusabban. Tovább bővül az iparcikkek választéka, megteremtve a fokozottabban differenciálódó fogyasztói igények kielégíthetőségét.

A tartós fogyasztási cikkek körében fontos feladat a kiegészítő cikkek és alkatrészek kínálatának javítása. Az árukínálatban tükröződnie kell a műszaki haladás eredményeinek.

A terv számításai szerint 1980-ra a családok több mint 90%-a fog rendelkezni hűtőszekrényvel, több mint 80%-a televízióval, közel 75%-a mosógéppel és a személygépkocsi értékesítés növekedése révén - minden negyedik családnak lesz személygépkocsija. A lakásbútorok kiskereskedelmi forgalma kb. 35%-kal növekszik. Fontos feladat a lakásépítéshez és karbantartáshoz szükséges szerelési anyagok és berendezések kínálatának javítása. A háztartási energiaforrásokon belül a villamos energia, a vezetékes gáz és a távfűtés részaránya tovább növekszik. A vezetékes gázzal ellátott lakások száma kb. 850 ezerre, a távfűtéses lakások száma kb. 395 ezerre nő.

A szolgáltatások iránti igények növekedése gyorsabb lesz az összfogyasztás átlagos fejlődési üteménél. Különösen fontos feladat ezért a javító, a lakáskarbantartó és a háztartási munkát könnyítő szolgáltatások dinamikus fejlesztése. A szolgáltató hálózat bővítésével tovább kell mérsékelni a szolgáltatások igénybevételében mutatkozó indokolatlan területi aránytalanságokat.

Lakásellátás

Az V. ötéves tervben összesen mintegy 430-440 ezer új lakást kell építeni. Az összes lakásépítésen belül - figyelembe véve a lakás-beruházási lehetőségeket - minimálisan 160 ezer állami lakás építése irányozható elő. Ebből a tanácsi bér- és értékesítésre kerülő lakások száma legalább 150 ezer lesz, ami 15-20 ezer lakással több lesz a IV. ötéves terv várható teljesítésénél.

Műszaki-gazdasági normatívák következetes alkalmazásával, egyszerűbb, olcsóbb lakások építésével és más költségcsökkentő központi és helyi intézkedések végrehajtásával törekedni kell a fajlagos lakásépítési költségek stabilitására, illetve mérséklésére.

A tanácsi bér- és értékesítésre kerülő lakások a ma kialakult korszerű felszereltségi színvonalon, átlagosan 53 m²-es alapterülettel épülnek. Törekedni kell az igényeket jobban kielégítő félszobákkal is bővített lakástípusok építésére.

A tanácsi célcsoportos beruházásból megvalósuló lakásoknak legalább 1/3-át értékesíteni kell. A helyi szociálpolitikai szempontok alapján gondosan mérlegelt igényeknek megfelelően a tanácsok ezt az arányt 40-45%-ig növelhetik.

A lakásfejlesztés társadalompolitikai céljainknak megfelelő végrehajtása szükségessé teszi a tanácsok lakásgazdálkodási gyakorlatának továbbfejlesztését. A társadalmi lakáselosztást erősítve el kell érni, hogy a tanácsi lakások elsősorban a többgyermekes és az alacsonyabb jövedelmű családok lakásigényének kielégítését szolgálják.

Magánereből öt év alatt mintegy 275 ezer lakás épül fel a lakosság anyagi eszközeinek bevonásával, hosszú lejáratú építési kölcsönök nyújtásával és az anyagi- műszaki feltételek biztosításával számolva. A magán-lakásépítés keretében öt év alatt kb. 90 ezer lakás többszintes társasházakban (ebből telepszerűen mintegy 70 ezer), 185 ezer lakás pedig családi házakban épül fel.

A családi házépítésen belül - fokozott támogatás nyújtásával - el kell érni, hogy a korszerű elrendezésű, szervezett, csoportos saját házépítés (társasház, sorház stb.) aránya növekedjék.

A lakásépítés több mint 60%-a a városokban - döntő részben többszintes épületekben - valósul meg. A városi lakásellátás gyorsabb ütemű javítása, a korszerű gyártóbázisok magas aránya szükségessé teszi a teletszerű lakásépítés növelését. Öt év alatt összesen 230-240 ezer lakás építése várható a kisebb és nagyobb lakótelepeken.

Az V. ötéves terv új feladata a teletszerűen magánereből épült lakótelepek kapcsolódó létesítményekkel való ellátása. A tanácsoknak a kapcsolódó ellátást az igények alapján differenciáltan - maximálisan az állami lakásépítésre vonatkozó jelenlegi normatívák mértékéig - a központi és helyi pénzeszközeik felhasználásával kell biztosítaniuk.

Az új lakások építésével - figyelembe véve mintegy 140 ezer lakás megszüntetését - a tervidőszakban kb. 300 ezer lakással bővül a lakásállomány. Így 1980. végéig országosan 105 család, illetve kb. 295 személy jut 100 lakott lakásra. Legnagyobb mértékben a kedvezőtlen ellátottsági települések - elsősorban a főváros, a nagyobb városok és néhány alföldi város - lakásviszonyai javulnak és az azonos település kategóriákon belül is mérséklődnek az ellátottságbeli különbségek.

Az új lakások építése mellett fontos feladat a meglévő lakásállomány állapotának és minőségének további javítása. Ezt a karbantartási és felújítási tevékenység fejlesztésével, a régi rossz állapotban lévő lakások egy részének fokozatos korszerűsítésével kell elősegíteni. A tanácsok a kezelésükben lévő lakások fenntartásához - területileg differenciált mértékben - keret kiegészítést kapnak a felújítási elmaradások fokozatos felszámolására, a műemlék épületek többletköltségeire, a bányászkolóniák részbeni felszámolására és átvételére, a pécsi és egri pincerendszer megerősítésének többletköltségeire és egyéb feladatokra.

A lakásellátás fejlesztésével egyidejűleg javul a települések kommunális ellátása (köztisztaság, parkosítás stb.), elsősorban a városokban, ahol a tömeges méretű lakásépítéssel párhuzamosan a városgazdálkodási tevékenységet is jelentősen fejleszteni kell. Kiemelt feladat - elsősorban a fővárosban és a nagyvárosokban - a köztisztasági tevékenység javítása.

Kulturális szolgáltatás

A lakosság életszínvonala, iskolázottsága és a gazdasági növekedés szempontjából egyaránt fontos feladat az oktatás továbbfejlesztése. E célból a terv kiemelten kezeli az óvodák, általános iskolák és szakmunkásképző intézetek fejlesztését. A kulturális ellátás fejlesztésére szolgáló eszközökből növekvő hányadot fordítunk az oktatás céljaira.

Az óvodai ellátás eddigi színvonalának - a növekvő gyermeklétszám melletti - fenntartása érdekében 65-70 ezer férőhellyel gyarapodik az óvodai férőhelyek száma. Különösen fontos a fővárosban, a nagyvárosokban és az ipari centrumokban jelentkező növekvő igények mind teljesebb kielégítése.

Az általános iskolai szakrendszerű oktatás arányának és színvonalának emelése, a körzetesítési program folytatása és a hátrányos körülmények között élő tanulók helyzetének javítása érdekében 4000-4400 új általános iskolai osztályterem és mintegy 3000-3200 diákotthoni férőhely megépítésére, az iskolák felszereltségének javításába kerül sor.

A terv számol a gyógypedagógiai, valamint a gyermek- és ifjúságvédelmi intézmények hálózatának bővítésével is.

A társadalmi és gazdasági fejlődés követelményeinek megfelelően tovább módosul a középfokú oktatás szerkezete. Növekszik a szakmai képzettséget adó középfokú intézményekbe felvett fiatalok aránya, és fokozatosan bevezetésre kerül az egységes, tagozat nélküli szakmunkásképzés rendszere. E feladatok megoldását új osztálytermek, tanműhelyek, műhelytermek és diákotthoni férőhelyek létesítése is elő fogja segíteni, javul a szakmunkásképző intézetek gép- és műszerellátottsága is.

A felsőoktatásban - a távlati szükségletekkel összhangban - lényegében változatlan marad a nappali tagozatok felvételi létszáma. Befejeződik a Semmelweis Orvostudományi Egyetem elméleti tömbjének és a győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskolának az építése. A felsőoktatási kollégiumi férőhelyek száma is növekszik.

Társadalmi és gazdasági céljainkkal összhangban tovább javulnak a közművelődés feltételei. Tovább folyik a Budavári Palota rekonstrukciója és befejeződik a Vigadó helyreállítása. Folytatódik a meglévő intézményhálózat korszerűsítése. Sor kerül néhány munkáskerületi művelődési központ építésére, így lehetőség nyílik a munkásság és a fiatalság közművelődési tevékenységbe történő tömegesebb bevonására.

A tömeges testedzés feltételeinek javítása érdekében a fedett sportlétesítményeket elsősorban a megyeszékhelyeken kell fejleszteni. Előrehaladást kell elérni a közművelődési és a sportcélokra egyaránt használható létesítmények megvalósításában.

Egészségügyi és a szociális szolgáltatás

A lakosság életkörülményeinek javítása érdekében fontos feladat az egészségügyi és szociális ellátás fejlesztése. Továbbra is alapvető célkitűzés a kórházi ágyak számának növelése és a kórházi betegellátás színvonalának emelése, különösen a szülészeti és gyermekellátást szolgáló egészségügyi hálózat bővítése, az intézmények orvosi gép- és műszerállományának korszerűsítése és gyarapítása. Emellett fontos cél a bölcsődei ellátás és az időskorúakról való gondoskodás feltételeinek javítása.

A kórházi hálózat bővítésére mintegy 8-9 ezer korszerű gyógyintézeti ágy létesül, elsősorban a meglévő kórházak rekonstrukcióval összekötött bővítése révén. A megszűnéseket és avulásokat is figyelembe véve a gyógyintézeti ágyak állománya 6, 5-7, 3 ezer db-bal növekszik.

A járó betegellátást főként a fogászati, az üzem-egészségügyi és a körzeti gyermekorvosi ellátás terén szükséges fejleszteni. Fontos feladat az orvos-ellátottság területi aránytalanságainak fokozatos megszüntetése.

A lakosság megfelelő munka- és életkörülményeinek biztosítása céljából tovább fejlődik a közegészségügyi és járványügyi szolgálat tevékenysége.

A népesedéspolitikai célkitűzések elősegítése érdekében 17-18 ezer új bölcsődei férőhely létesül, ami elsősorban Budapesten, a megyei városokban és az ipari centrumokban javítja az ellátás feltételeit. Tovább bővül a csecsemőotthonok és az egészségügyi gyermekotthonok hálózata.

Az időskorúakról és a munkaképtelenekről való szociális gondoskodás érdekében 4-4, 5 ezer szociális otthoni férőhely létesül. Emellett tovább bővülnek a saját környezetben történő gondoskodás különböző formái is, mint az öregek napközi otthona, a házi szociális gondozás, a segélyezés és a szociális foglalkoztatás.

IV. A beruházások alakulása

A nemzeti jövedelem növekedése és belföldi felhasználása, a fogyasztás és felhalmozás tervezett arányai alapján a népgazdaság egészében folyó árakon összesen 950-960 milliárd Ft, ezen belül a szocialista szektorban 850 milliárd Ft beruházásra kerülhet sor. Ez az összeg - figyelembe véve a gazdasági egyensúly követelményeit, az e célra rendelkezésre álló eszközök szűkös voltát, valamint, az építési előirányzat feszességét - a beruházási lehetőségek felső határát is jelenti. A beruházási folyamat, ezen belül a vásárlóerő szabályozásával ezért el kell érni, hogy az állami és vállalati beruházások színvonala a terv keretei között maradjon.

A terv számításba vette azt a körülményt, hogy a világgazdaságban végbement változások - főként az energiahordozók és nyersanyagárak növekedése - következtében a beruházási árszínvonal továbbra is növekvő tendenciájú marad, ami évi átlagban 3-4%-os árnövekedést jelent. A terv mintegy 20 milliárd Ft beruházási tartalékkal számol, elsősorban a nagyberuházások esetleges költségtúllépésének továbbá a vállalati és tanácsi beruházások lehetséges többletterheinek fedezeteként.

A szocialista szektor beruházásainak volumene - 1972. évi összehasonlító árszinten - 25-26%-kal magasabb, mint 1971-75-ben. Az évenkénti átlagos növekedési ütem 1976-80 között 4,3 %, amely mintegy másfél százalékkal kisebb a nemzeti jövedelem növekedésénél. A növekedés üteme elmarad az 1971-75. évek fejlődésétől is.

A beruházási lehetőségek korlátozott volta nem teszi lehetővé minden, egyébként célszerű és gazdaságosnak ítélt fejlesztési igény kielégítését. A beruházási igények, és lehetőségek közötti jelentékeny eltérés szükségessé teszi, hogy a beruházási eszközök felhasználásánál messzemenően érvényesüljenek a terv céljaival összefüggő koncentrációs követelményei. Emellett minden területen fokozni kell a takarékoskosságot. Meg kell akadályozni a költséges megoldásokat, a túlzott igények érvényesítését. Ezen túlmenően szükség van arra is hogy a meglévő termelő berendezéseket jobban kihasználják, a műszakszámot növeljék és ezáltal beruházásokat, takarítsanak meg az anyagi termelés szférájában.

Az V. ötéves tervben megjelölt gazdaságpolitikai célok hatékony megvalósítása érdekében a tervidőszakban:

- folytatni kell és minél gyorsabban be kell fejezni az elkezdett beruházásokat; különös gondot fordítva a tervidőszakban befejezésre tervezett állami nagyberuházásokra;

- meg kell kezdeni az 1980. utáni fejlődéshez elengedhetetlen energetikai, valamint alapanyag-gyártó és kitermelő beruházásokat;
- előtérbe kell helyezni (főleg a feldolgozóiparban) azokat a kisebb, rekonstrukciós jellegű, gyorsan kivitelezhető beruházásokat, amelyek a gazdasági egyensúly javítását, a kedvezőbb termelési szerkezet kialakítását elősegítik;
- a beruházások megoszlásának a IV. ötéves tervben kialakult arányai a termelő és nem termelő ágazatok között számottevően ne változzanak;
- a nem termelő ágazatokon belül - népesedéspolitikánknek megfelelően - az átlagot meghaladóan kell növelni a lakásépítés és a hozzá kapcsolódó közműfejlesztés mellett az óvodai és az általános iskolai ellátás, valamint a szakmunkásképzés fejlesztését előmozdító beruházásokat.

Az ágazatokra felosztott beruházási előirányzatból - a IV. ötéves tervidőszakban kialakult arányokhoz hasonlóan - 78-79% az anyagi ágak és 21-22 % a nem anyagi ágak fejlesztését szolgálja. A tartalék és az ágazatközi célokra fordítható előirányzat felosztásától függően az anyagi ágak beruházási ráfordítása 40-47%-kal, a nem anyagi ágaké 53-60%-kal lehet nagyobb, mint az 1971-75. években.

A szocialista szektor beruházásaiból az ipar részaránya a IV. ötéves tervben elért 40%-ról 41-42%-ra, ezen belül a villamos energiaiparé 5, 3%-ról több mint 8%-ra nő. Az építőipar, a mező- és az erdőgazdaság, a vízgazdálkodás és a kereskedelem beruházási részaránya valamivel kisebb lesz a IV. ötéves tervben várhatóanál. A szállítás és hírközlés beruházási részesedése eléri a 12, 5%-ot, a személyi és lakásszolgáltatás fejlesztésére a korábbi 12,7 % helyett az összes beruházás 14%-át fordítjuk.

A beruházásoknak mintegy a fele állami döntési körben valósul meg. Az állami döntések részarányának növekedése jórészt a beruházások ágazati szerkezetének változásával, a célcsoportos beruházások körének bővülésével és a fejlesztési kölcsönös beruházások állami nagyberuházásokká történt átminősítésével áll összefüggésben. A tervidőszakban fenn kell tartani a tervben szereplő fejlesztési célok teljesítése érdekében a vállalati beruházások indokolt mértékű támogatását is.

Az állami beruházások 34%-át, kb. 145 milliárd Ft-ot nagyberuházásokra használjuk fel. Ebből a folyamatban lévő nagyberuházások folytatásához 83-84 milliárd Ft szükséges. Így az új induló nagyberuházásokra legfeljebb 61-62 milliárd Ft fordítható. Az állami nagyberuházások előirányzatának teljesítése csak abban az esetben valósítható meg, ha minimálisan 10%-os ráfordítás növekedést sikerül elérni, ami jelentős erőfeszítést igényel a beruházóktól és a kivitelezőktől.

A célcsoportos beruházásokra - amelyek köre a szénhidrogének tároló, szállító és elosztórendszerével, illetve a villamos energiahálózat fejlesztésével bővült - az állami beruházások 46%-át, kb. 200 milliárd Ft-ot fordítjuk. Az egyéb beruházások részaránya a IV. ötéves tervben elért 22%-ról 20%-ra csökken az állami beruházásokon belül.

A beruházási volumen viszonylag mérsékelt növekedési üteme és a IV. ötéves tervéhez hasonló beruházási struktúra alapján várható, hogy a fajlagos építési igények nem nőnek, így az építési kereslet és kínálat kiegyenlítettebbé válik. Az igények és kapacitások időben történő választéki és területi összehangolása azonban változatlanul fontos feladata marad a beruházóknak és kivitelezőknek.

A gépberuházáson belül a szocialista importgép beruházások összege kb. 111 milliárd Ft lesz. A szocialista országokból importált gépek és berendezések beruházási célú felhasználása a beruházások átlagos növekedési üteménél gyorsabban fog fejlődni. Jelentős, kb. 74 milliárd Ft értékű beruházási célú gépet importálunk a nem szocialista országokból is. Ezek túlnyomórészt a szocialista országokból ma még be nem szerezhető komplett berendezések, gépek és műszerek. Gazdaságunk egyensúlyi helyzetéből következően azonban maximális takarékosságra kell törekedni a nem szocialista importgép-beruházásoknál, ezért csak a feltétlenül szükséges gépimport bonyolítására kerülhet sor.

A népgazdaság tervszerű fejlesztésének alapvető feltétele a beruházási tevékenység hatékonyságának javítása. A fejlesztési célok gondos kiválasztása mellett mindenekelőtt a gazdasági, műszaki előkészítést, a beruházások lebonyolításának szervezettségét kell javítani és gyakran indokolatlanul hosszú kivitelezési időt kell rövidíteni. A kivitelezésben résztvevő vállalatok közötti együttműködés javításával és hatékonyabb szervezéssel el kell érni a befejezetlen beruházások arányának csökkenését.

V. Nemzetközi gazdasági együttműködés és külkereskedelem

A tervidőszakban dinamikusan tovább bővülnek nemzetközi gazdasági kapcsolataink, fokozódik részvételünk a nemzetközi munkamegosztásban. A külgazdasági kapcsolatok bővítésének alapvető célja, hogy általános előrehaladásunkhoz - a gazdasági növekedéshez, a szerkezeti változásokhoz, az életszínvonal emeléséhez - biztosítsa a megfelelő külső feltételeket. Ez mindenekelőtt az áruforgalom gyors növelésével, a termelési és fejlesztési, a szakosítási és kooperációs, a tudományos és kutatási együttműködés hatékonyságának jelentős fokozásával, s ennek alapján a külső és belső egyensúlyi feltételek javításához való hozzájárulással érhető el. E mellett - az egyensúlyi követelmények, valamint a belső igények és külső lehetőségek figyelembe vételével - aktív nemzetközi hitelpolitikára és tevékenységre is szükség van, hogy külső erőforrásokat vonjunk be az egyensúly megteremtéséért és a gazdasági fejlesztését szolgáló feladatok megoldásához.

A külkereskedelmi áruforgalom tervezett növekedése, színvonala és összetétele a népgazdaság várható importigényein és exportképességének kívánatos javulásán alapul. Ezt figyelembe véve a külkereskedelmi áruforgalom öt év alatt összességében 45-50%-kal növekszik úgy, hogy a kivitel a behozatalnál gyorsabban nő, különösen a nem rubel elszámolású viszonylatban.

A behozatal előirányzott növekedése egészében biztosítja a termelés alap- és nyersanyagigényeinek kielégítését, a technikailag korszerű gépek, és berendezések beszerzése révén elősegíti a termelés szerkezetének átalakítását, növeli a lakosság áruellátásának javítását szolgáló fogyasztási cikkek mennyiségét és választékát. Mindemellett a behozatal tervezett növelése nem éri el a népgazdasági szükségletek szempontjából optimális szintet, ezért az

importtermékek felhasználásában a takarékoság, a célszerűség, a gazdaságosság követelményének fokozottan érvényt kell szerezni.

A tervezett import biztosítása és az egyensúlyi viszonyok javítása a megváltozott nemzetközi feltételek között a kivitelnek a rubel viszonylatban dinamikusan, de az 1971-75. évekénél lassúbb, dollár viszonylatban pedig igen gyors növekedését, gazdaságosságának erőteljes fokozását igényli.

Ez csak akkor biztosítható, ha a hatékonyság nagymértékben javul, a fejlesztéseknél fokozottan érvényesül az exportorientáció, a termelés szerkezete kedvező irányba és jelentősen módosul, s ennek alapján érzékelhetően fokozódik a népgazdaság exportképessége.

Rubel viszonylat

Nemzetközi gazdasági kapcsolatainkban továbbra is meghatározó szerepe lesz a szocialista országokkal, mindenekelőtt a Szovjetunióval és a többi KGST országgal folytatott tervszerű gazdasági együttműködés és a kölcsönös áruforgalom erőteljes fejlesztésének. E fő reláción belül gazdasági kapcsolataink, kölcsönös áruforgalmunk a Szovjetunióval az átlagosnál erőteljesebben bővül, s így fokozódik a Szovjetunió szerepe a magyar gazdaság kellően dinamikus, kiegyensúlyozott fejlesztésének biztosításában. A Szovjetunió lesz továbbra is nagy volumenű exporttermékeink elsődleges piaca, a nyersanyag-beszerzésben - különösen az energia- és energiahordozók tekintetében - pedig legfontosabb szállítónk.

A külgazdasági kapcsolatok fejlesztésének továbbra is alapvető iránya lesz a KGST országok szocialista gazdasági integrációja kibontakozásában való aktív részvételünk. Ennek érdekében fontos feladat a KGST országok sokoldalú integrációs intézkedések az 1976-80-as évekre szóló egyeztetett tervéből és a megkötött együttműködési megállapodásokból eredő kölcsönös kötelezettségek teljesítése és az integrációs együttműködés fejlesztését előmozdító lehetőségek feltárása.

Az együttműködés alapját, biztonságát a tervek nemzetközi egyeztetése és az ezen alapuló hosszú lejáratú megállapodások, kooperációs és más együttműködési szerződések képezik. A népgazdasági tervek összehangolásának eredményei alapján, a szocialista országokkal kötött megállapodásoknak megfelelően bővül a tudományos és kutatási, fejlesztési és termelési együttműködés, a különböző formákban megvalósuló szakosítás és kooperáció is.

A kapcsolatok megalapozásához hozzájárul, hogy a szocialista országokkal, elsősorban a Szovjetunióval való gazdasági kapcsolatainkban fokozódik a magasabb- rendű kapcsolati formák (a termelési együttműködésnek, a nyers- és alapanyag-termelés közösen történő fejlesztésének stb.) szerepe. Részt veszünk az orenburgi gázvezeték, az uszty-ilimszki cellulózkombinát, a kijembajevi azbesztkitermelő és dúsító kombinát stb. építésében. Közös erővel megépítjük a Vinnycsa-Albertirsa közötti 750 kV-os villamos energia távvezetékét. A Szovjetunióval, a NDK-val és más országokkal olyan árukonstrukciókat alakítottunk ki, amelyek az adott országok kölcsönös érdekeinek megfelelően biztosítják a különféle termékek kölcsönös cseréjének dinamikus emelkedését.

A feldolgozó iparban is bővülnek kooperációs, szakosítási kapcsolataink. Elsősorban a gépipari és a vegyipari termelés műszaki színvonalának emelése és hatékonyságának növelése, szerkezetének javítása terén támaszkodhatunk növekvő mértékben a KGST

országokkal megvalósuló együttműködés fejlesztésére. A tartós jellegű műszaki kutatási és termelési kapcsolatainkban a feldolgozóipar számára szükséges féggyártmányok, részegységek és produktív alkatrészek gyártásában van szükség és lehetőség a szakosítás és kooperáció elmélyítésére.

Érdekeinknek megfelelően aktívan részt veszünk a KGST országok közös gazdasági szervezeteknek létrehozásában és tevékenységében, de erősítjük a KGST kutatási intézményeivel, a termelő és felhasználó vállalataival való közvetlen kapcsolatot is.

A népgazdaság szükségleteit és szocialista országok termelési szerkezetét, szállítási lehetőségét figyelembe véve a rubel viszonylatú behozatal a tervidőszakban 36-38%-kal növelhető. A baráti országokból, mindenekelőtt a Szovjetunióból szerezzük be a szükséges nyersanyagok, energiahordozók döntő részét. A szovjet kőolajimport az 1975. évi 6 millió tonnáról 1980-ban 8, 5 millió tonnára (ebből 1 millió tonnát külön megállapodás keretében szerzünk be), a villamosenergia-behozatal 4, 3 milliárd kWó-ról 8 milliárd kWó-ra nő. Földgázból, a KGST országokból 1975-ben 800 millió m³-t importálunk, 1980-ban pedig 4 milliárd m³-t (ebből 3, 8 milliárd m³-t a Szovjetunióból). A kőolajtermékek behozatala 355 ezer tonnáról 1, 5 millió tonnára növekszik. Ammóniák-szódából 50%-kal, polietilénből 40%-kal, káliműtrágyából több mint 20%-kal növekszik az import öt év alatt.

A rubel viszonylatú behozatal feltételei azonban számos esetben nehezülnek. Egyes fontos termékből (elsősorban hengereltáru, színesfémek, egyes vegyi anyagok, mezőgazdasági termékek, korszerű gépek, berendezések) - a szocialista országok belső felhasználásának jelentős bővülése és kapacitásfejlesztési problémák miatt - nem vagy a korábbinál csak kisebb mértékben lehet növelni a behozatalt. Egyes alapvető nyersanyagok behozatalának növelése érdekében beruházási hitelt nyújtunk. Jelentősen nőnek a nyersanyagok szerződéses árai. Egyes árukból - a klíringben és beruházási hitelben biztosított volumeneken túl - csak tőkés exportárualapok (hús, gabona) ellenében kapunk bizonyos többletet. Mindemellett jelentősen tovább nő a konvertibilis devizában, a mindenkori tőkés világpiaci árakon lebonyolított forgalom is. Ezen beszerzési formák - a feltételek nehezülése ellenére is - jóval kedvezőbbek a tőkés piaci feltételeknél.

A rubel viszonylatú kivitel a behozatalt némileg meghaladó ütemben 42-45%-kal nő. Ennek a lehetőségét egyfelől a kedvező szocialista értékesítési lehetőségek, másfelől vállalataink nagyfokú rubel viszonylatú exportorientációja teremti meg. A kivitelt a tervezettnél gyorsabban azonban csak akkor lehet növelni, ha ezt a népgazdaság tervezett felhasználási szükségletét kielégítő többletbehozattal ellensúlyozni lehet.

A kivitelen belül változatlanul a gépipari és a vegyipari termékek exportja bővül a legdinamikusabban. 1980-ban már kb. 9000 db autóbust exportálunk a baráti országokba, átvitel-technikai és távbeszélőközpontból közel kétszeresére nő 1975-80. között a kivitel. Több mint 70%-kal emelkedik számítástechnikai eszközök és berendezések exportja is. A gépipari export így 1980-ban már összexportunknak közel 58%-át teszi ki.

Vegyipari kivitelünkben továbbra is fontos szerepet játszanak a gyógyszerek, amelyek exportja közel 40%-kal növekszik. Az olefinprogram megvalósulásával 1980-ban már 50 ezer tonna PVC por, 130 ezer tonna etilén, 80 ezer tonna propilén exportjára kerülhet sor. Rendkívül erőteljesen - közel hétszeresére - bővül kivitelünk a növényvédő szerekből is.

Az anyagjellegű termékek kivitelét - a megváltozott feltételek között - érdemben nem tudjuk fokozni. Ezért a bányászati export szinten marad, a kohászati is csak csekély mértékben bővül. Ugyanakkor - a gabona-hús konstrukciók révén - dinamikus lesz az élelmiszergazdasági kivitel növekedése. A könnyűipari kivitel is 38-40%-kal bővül.

A KGST szerződéses árak várható változásai miatt 1976-80 között az előző öt évhez viszonyítottn az export árszínvonala mintegy 42-43%-kal, az importé 61-62%-kal emelkedik. A cserearány mutató tehát kb. 11%-kal romlik, és az ebből keletkező árveszteség öt év alatt 1, 9-2, 0 milliárd Rbl-ra becsülhető.

A tervegyeztetés alapján azonban az exportszállításoknak az importszállításoknál gyorsabb emelkedése lényegében véve fedezetet nyújt az árveszteség ellensúlyozására.

Dollár viszonylat

A kölcsönös előnyök és érdekek tiszteletben tartása elvének alapján fokozzuk gazdasági kapcsolatainkat a fejlett tőkés országokkal. Az áruforgalom növelésén túlmenően bővítjük a kooperációs kapcsolatokat és a fejlett technika átvételét lehetővé tevő know-how, valamint licencvásárlásokat is.

Gazdasági és politikai érdekeinkkel összhangban jelentősen fejlődnek gazdasági kapcsolataink a fejlődő országokkal. E téren különösen fontos feladat a termelési, fejlesztési és kooperációs együttműködés bővítése. A fejlődő országokból jelentősen növelni fogjuk egyes nyersanyagok, félkész és késztermékek behozatalát, a gazdaságos export dinamikus fokozása ellenében.

A tőkés világpiacon az utóbbi években kiéleződött piaci helyzet, a nyersanyag árak jelentős emelkedése, a cserearányok számunkra hátrányos megváltozása, az ezek hatására 1974-75-ben létrejött nagymértékű áruforgalmi mérleghiány jelentősen befolyásolja az 1976-80-ra tervezhető dollár viszonylatú külkereskedelmi áruforgalmat.

Az induló adósságállomány és a hitelfelvételi lehetőségek által behatárolt fizetési mérlegegyensúly alapvető követelménnyé teszi a kivitelnek a behozatalnál jóval gyorsabb ütemű fejlesztését. Ezért - 1972. évi áron számolva - öt év alatt a népgazdaság tervezett fejlődéséhez feltétlenül szükséges 37-38%-os importnövekedés mellett az exportnak legalább 58-60%-kal, ezen belül az ipari exportnak 73-75%-kal, az élelmiszergazdasági kivitelnek pedig 37-40%-kal kell emelkednie. Különösen fontos feladat a tervidőszak első két-három évében annak biztosítása, hogy az export dinamikus és az import viszonylag mérsékelten növekedjék.

A dollár viszonylatú export 58-60%-os növekedése csak akkor biztosítható, ha a népgazdaság exportképessége jelentősen javul, a termelési struktúra, a vállalati gyártmányszerkezet erőteljesen változik a kívánatos irányba. Az export fejlesztésénél előtérbe kell állítani a magasabb feldolgozottságú, kisebb anyagtartalmú termékek részarányának növelését. Ennek érdekében fokozni szükséges a fejlesztési eszközök exportnövekedést vagy importmegtakarítást eredményező felhasználására irányuló törekvéseket és - újabb hatékonyabb formákat, módszereket alkalmazva - erősíteni kell a termelő vállalatok tőkés exportérdekeltségét.

A kivitel előirányzott növekedése megkívánja a külkereskedelem piaci tevékenységének tökéletesítését, meglévő piacainkon versenyképességünk erősítését, új piacok felkutatását is.

A kivitelen belül a gépipari export öt év alatt több mint kétszeresére, a vegyipari export közel kétszeresére, a könnyűipari export kb. 65%-kal bővül. Ez annál is inkább elengedhetetlen feltétel, mert a kohászat kivitele - figyelembe véve a termelés és import korlátait és gépexport nagyarányú felfutását - csak minimális mértékben, kb. 20%-kal nőhet. A dollár viszonylatú behozatal döntően a kiegészítő nyersanyagokból és a technikai eszközökből adódik.

Legdinamikusabban (kb. 90%-kal) a bányászati ágazat behozatala nő, az 1980-ban 2, 3 millió tonnát elérő kőolajimport következtében (amiből 1 millió tonnát - külön megállapodás alapján - a Szovjetunióból szerzünk be). Ugyanakkor a kohászat, valamint a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek importjának növekedése jóval kisebb lesz az átlagosnál.

A dollár viszonylatú áruforgalmi tervben bizonytalanságot jelent a tőkés piaci konjunktúra, az árszínvonal és a cserearányok 1980-ig várható alakulásának számbavétele. A terv azzal számol, hogy 1980-ra 1975-höz képest a cserearány mintegy 8%-kal javul. A tényleges cserearány-változás ettől eltérő is lehet, ami a forgalom nagyságrendje miatt már néhány százalékos különbség esetén is - akár pozitív akár negatív irányba - érdemlegesen befolyásolhatja az áruforgalmi és fizetési mérleg egyenlegét és a hazai célokra felhasználható nemzeti jövedelem volumenét.

VI. Területfejlesztés és környezetvédelem

Területfejlesztés

A hosszú távú területfejlesztési célkitűzések érvényesítése érdekében az V. ötéves terv időszakában is a termelőerők és a lakosság életkörülményei, a nagyobb gazdasági területek, és a települések térbélieg összehangolt fejlesztésére kell törekedni, az eddigieknél fokozottabban figyelembe véve a gazdaság és a területfejlesztés hatékonysági követelményeit. A termelőerők területi fejlesztése a természeti, gazdasági és társadalmi adottságok hatékony felhasználását, a települések fejlesztése a lakosság életkörülményeinek a javítását és az életviszonyokban meglévő területi különbségek mérséklését kell, hogy előmozdítsa.

Az iparban elsősorban a meglévő ipari telephelyek bővítése, korszerűsítése és rekonstrukciója a fő feladat. Az iparilag fejlett területeken és településeken - különösen a fővárosban - a termelés intenzív jellegű (a gazdaságtalan, korszerűtlen termelés visszaszorításával és munkaerő felszabadítással, illetve átcsoportosításával járó) fejlesztése a munkaerő gazdaságos felhasználását kell, hogy eredményezze. Új ipari termelőegységeket csak olyan esetekben szabad létrehozni, ha az feltétlenül szükséges és a kijelölt területen biztosítható a munkaerőforrás. A foglalkoztatási lehetőségek bővítését célzó fejlesztésekre néhány körülhatárolt, a korábbiaknál kisebb területi egységben (Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár megyék keleti részein és a Dunántúl déli peremterületein) kerülhet sor.

A mezőgazdasági termelés területi megoszlása alapvetően nem változik, fokozott gondot kell azonban fordítani a területi adottságokhoz alkalmazkodó termelés szerkezeti kialakítására, a mezőgazdasági termelés és a feldolgozóipar térbeli kapcsolatának erősítése, összhangjának javulására és a mezőgazdasági művelés alatt álló földterület csökkenésének mérséklésére.

Az ország nagyobb területi egységeiben, gazdasági körzeteiben a következő termelésfejlesztési politikát szükséges folytatni:

A Központi-körzeten belül a főváros munkaerőforrása várhatóan 30-40 ezer fővel csökken, annak ellenére, hogy a bevándorlás - bár csökkenő mértékben - folytatódik. Budapesten ezért az ipart - a hatékonysági követelmények messzemenő figyelembevételével - a korábnál intenzívebben és szelektívebben kell fejleszteni. Ezzel el kell érni, hogy az V. ötéves tervidőszak alatt az ipari létszámcsökkenés tervszerűen következzen be és ezáltal megfelelő színvonalon legyenek kielégíthetők a lakosságot ellátó szolgáltató ágazatok munkaerőigényei. Az agglomerációs övezetben is fenn kell tartani az ipari fejlesztés korlátozását.

Észak-Magyarország népességszáma - elsősorban a természetes szaporodás révén - növekszik, a munkaképes korúak száma azonban kismértékben csökken. A terület ipari súlypontja a borsodi iparvidék, melynek továbbfejlődéséhez biztosítani kell a szükséges munkaerőt. A körzet továbbra is dinamikusan fejlődik, amit az ipari nagyberuházások is elősegítenek. Bővül az energetikai és építő-anyagipari bázis, folytatódik az ózdi és diósgyőri vaskohászati rekonstrukció. Leninvárosban kőolaj-finomító és új erőmű épül, a vegyipari bázis további vertikummal bővül. A gép- és könnyűiparban a rekonstrukciós fejlesztés kerül előtérbe. A körzet kevésbé fejlett területein központi támogatás is elő fogja segíteni az ipar fejlesztését. A mezőgazdaság a körzet differenciált területi adottságainak megfelelően fejlődik, a kedvezőtlen természeti feltételekkel rendelkező területeken működő üzemek által kidolgozott programok és a nagy helyi fogyasztópiacok figyelembe vételével.

Az Észak-alföldön a magas természetes szaporodás és az elvándorlás (különösen Szabolcs-Szatmár és Hajdú-Bihar megyéből) továbbra is jellemző marad, bár kisebb mértékű lesz, mint a IV. ötéves tervidőszakban. A gazdasági fejlődést a tervezett nagyberuházások mellett a körzet kijelölt közép- és kisvárosaiban részben központi támogatással idetelepítendő ipari termelőegységek segítik elő. Az ipari foglalkoztatottak száma a többi körzethöz gyorsabban fejlődik. A mezőgazdaság fejlesztését az öntözőrendszerek kiépítése és a termelési eljárások korszerűsítése segíti elő. A növekvő termeléshez szükséges raktározási, tartósítási, feldolgozási és szállítási kapacitások jelentősen bővülnek.

A Dél-alföld munkaerőforrása továbbra is csökken. A kutatás eredményeitől függően bővíthet a körzet szénhidrogén termelése. A gép- és könnyűiparban a meglévő termelőegységek korszerűsítése a fő feladat. Békés megye északi részén a kevésbé intenzív fejlesztés is megengedhető. A körzet nagyjelentőségű mezőgazdasági termelésének - az országos átlagnál nagyobb munkaerő-felszabadulással járó - korszerűsítését az ültetvények rekonstrukciójával, gépesítéssel, az öntözési lehetőség bővítésével lehet elérni. Fokozott figyelmet kell fordítani a zöldség- és gyümölcsstermelés fejlesztésére, valamint a mezőgazdasági termelés és az élelmiszeripar közötti összhang javítására.

Az Észak-Dunántúli körzetben a munkaerőforrás kismértékben növekszik, ami - a mezőgazdasági munkaerőigény csökkenésével együtt - lehetővé teszi a nem mezőgazdasági ágazatok kiegyensúlyozottabb fejlődését. A körzet természeti erőforrásainak kihasználásával tovább fejlődik a szénbányászat, az alumíniumipar és az építőanyag-ipar. A meglévő vegyipari bázisok bővítése mellett a már kialakult országos jelentőségű gépipari vállalatokban és a hozzájuk tartozó telepeken növekszik a számítógépgyártás és alkatrészgyártás. A mezőgazdaságban folytatódik az adottságokhoz alkalmazkodó termelési szerkezet kialakítása, a termelési rendszerek elterjedése, az élelmiszeripar vertikális fejlődése.

A Dél-Dunántúl munkaerőforrása kismértékben csökken. A foglalkoztatási szerkezet szükséges átalakulását azonban elősegíti, hogy erőteljesen csökken a mezőgazdaság munkaerőigénye is. Az ipar fejlődését alapvetően a már kialakult telephelyek korszerűsítésével, továbbfejlesztésével kell biztosítani. Az ország egész gazdaságára kiható jelentőségű Paksi Atomerőmű már az V. ötéves tervidőszakban áramot ad. Pécs ipari struktúrája jelentősen javul, gépipara a meglévő termelőegységek fejlesztésével erőteljesen bővül. Egyes települések kedvező iparfejlesztési adottságainak kihasználását indokolt központilag is támogatni. A mezőgazdaságon belül - a kedvező feltételeket hasznosítva - elsősorban az állattenyésztést és az ehhez kapcsolódó feldolgozó kapacitás fejlesztése a legfontosabb feladat.

A településhálózat fejlődésének fő irányai nem változnak. Továbbra is alapvető feladat az infrastrukturális hálózat területileg kiegyenlítettebb fejlesztése. A városokban irányuló népességmozgás csökken, de ezt általában ellensúlyozza a városok növekvő természetes szaporulata. A városi jellegű települések népességszáma így összességében mintegy 300 ezer fővel növekszik. A városi népességnövekedésnek ezt a mértékét az infrastrukturális ellátás fejlesztése lényegében követi, elősegítve a meglévő feszültségek mérséklését is.

A lakosság életkörülményeinek területi fejlesztésében megkülönböztetett szerepet kapnak azok az ipari centrumok, amelyek egyben az ország legjelentősebb városai. (E fejlesztés eredményei jelentkezni fognak a döntően munkáslakta vonzáskörzetekben is.) Ezekbe a településekre koncentrálódik az állami lakásépítés 85%-a, e városokban lesz a leggyorsabb a kereskedelmi hálózat, a tömegközlekedés, a gyermekintézmények fejlesztése.

Az ország népességének közel egynegyedét tömörítő főváros agglomerációban és főleg Budapesten - az ipar intenzív fejlődése mellett - a legfontosabb feladat a lakosságot ellátó, korszerűbb feltételek között működő szolgáltató ágazatok fejlesztése, különösen a lakásellátottság javítása, valamint a fővároson belüli és főváros környéki tömegközlekedés színvonalának emelése.

A felsőfokú központok közül megkülönböztetett figyelmet igényel az öt nagyváros fejlesztése, ami elsősorban - az elmúlt évek gyorsabb ütemű népességnövekedése következtében előállott - infrastrukturális feszültségek feloldását igényli, különösen a lakásépítés, a kereskedelem, a tömegközlekedés és a gyermekintézményi hálózat tekintetében. A gyorsütemű lakásépítés ellenére e városokban a lakásellátottság színvonala a tervidőszak végén az országos átlagnál kedvezőtlenebb lesz.

A megyeszékhelyeknek továbbra is jelentős szerepük lesz az ország arányos területi fejlesztésében és a megyék társadalmi-gazdasági életének szervezésében. Ennek megfelelően a központi és a területi szervek a fejlesztési eszközök jelentős részét ezekbe a dinamikusan fejlődő településekre összpontosítják. Az V. ötéves tervidőszakban ennek eredményeként csökken a megyeszékhelyek közötti különbség a lakás, a víz-csatorna, valamint a kereskedelmi, egészségügyi és kulturális ellátottságban.

A középfokú központok - városok és városi jellegű települések - fejlődése gyorsul, egyrészt a gazdaság fejlesztésére rendelkezésre álló adottságok révén, másrészt a településközpontok és a környékük intenzívebb kapcsolatának eredményeként. Az infrastrukturális fejlesztés - amely az alföldi városokban az átlagosnál nagyobb arányú lesz - elősegíti a települések városi jellegű fejlődését, amiben jelentős szerepe lesz a lakossági erőforrásoknak is.

Az alsó fokú központok alapellátást nyújtó intézményeinek fejlesztését a helyi és körzetükben lévő apró- vagy kistelepülések népessége, életkörülményeinek javítása is megköveteli.

A tervidőszakban folytatódik a belföldi és külföldi idegenforgalom szempontjából kiemelkedő jelentőségű területek és turistacentrumok fejlesztése. A Balaton és a Velencei tó környékének fejlesztése mellett gondot fordítunk a belföldi idegenforgalom céljait szolgáló néhány más terület kiépítésére is.

A munkásság és általában a városi lakosság pihenési, üdülési feltételei a zöldövezetek, parkerdők, hétvégi pihenőövezetek kialakításával is javulnak.

Környezet védelem

Az ember és a környezete közötti harmonikus kapcsolatok biztosítása érdekében az V. ötéves tervidőszakban az eddigieknél fokozottabb figyelmet fordítunk a környezeti ártalmak további növekedésének megakadályozására, a meglévő környezeti ártalmak csökkentésére és a termelőerők fejlesztésével együtt jelentkező újabb veszélyek előzetes elhárítására. A tervidőszakban a környezetvédelem súlyponti feladatai: a levegő tisztaságának és a vizek minőségének védelme, valamint a hulladékok ártalmatlanítása.

A levegő tisztaságának védelme érdekében - elsősorban Budapesten, Miskolcon, Tatabányán, Veszprémben, Pécsen és környékükön - a szilárd légszennyezettség csökkentése és a különösen veszélyes gáznemű légszennyeződés megszüntetése a legfontosabb feladat.

A vízkészletek további elszennyeződésének megakadályozása, valamint az egyes területeken már meglévő, szennyezettség csökkentése céljából a települések szennyvíztisztító kapacitása mintegy 850 ezer m³ napi teljesítménnyel növekszik. A szennyvíztisztítás fejlesztését elsősorban a budapesti agglomerációra és a nagyobb ipari városokra, valamint a befogadó elővizekkel nem rendelkező nagyvárosokra kell koncentrálni. Emellett kiemelt feladat a Balaton és a Velencei tó vízminőségének védelme is.

A kommunális hulladékok rendszeres gyűjtésébe bekapcsolt lakások aránya különösen a nagyvárosokban növekszik. Az ipari hulladékok ártalmatlanítása mellett fokozatosan bevezetésre kerülnek a hulladékmentes, illetve környezetkímélő, hulladékszegény technológiai folyamatok. A gépesítés révén fokozódik az úttisztítási tevékenység is.